

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De morborum generibus.

5 **P**RAEVISIS omnibus, quae per-
 10 tinent ad universa genera mor-
 borum, ad singulorum curatio-
 nes veniam. Hos autem in duas
 species Graeci diviserunt; aliosque ex his
 15 acutos, alios longos esse dixerunt. Ideo-
 que, quoniam non semper eodem modo
 respondebant, eosdem alii inter acutos, alii
 inter longos retulerunt. Ex quo, plura eor-
 20 um genera esse, manifestum est. Quidam
 enim breves acutique sunt, qui cito vel tol-
 lunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam
 25 longi, sub quibus neque sanitas in pro-
 pinquo, neque exitium est. Tertiumque
 genus eorum est, qui modo acuti, modo
 longi sunt, idque non in febribus tantum-
 30 modo, in quibus frequentissimum est; sed
 in aliis quoque fit. Atque etiam, praeter hos,
 quartum est; quod neque acutum dici po-
 test, quia non perimit; neque utique longum,
 35 quia, si occurritur, facile sanatur.
 Ego, cum de singulis dicam, cujus quisque
 generis sit, indicabo.

Dividam autem omnes in eos, qui in totis
 corporibus consistere videntur, & eos,
 qui oriuntur in partibus. Incipiam a prio-
 30 ribus, pauca de omnibus praefatus. In nul-
 lo quidem morbo plus fortuna sibi vendi-
 care

405, 16.

l. 1. F. M. P. Artium Aurelii Cornelii Celsi Liber tertius incipit. l. 4. F. M. P. Provisis. l. 14. F. M. P. utique.

care, quam ars : ars, quam natura, potest : utpote cum, repugnante ¹ natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve spacium est, intra quod, si quod auxilium non profuit, aeger extinguitur : ibi & deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, si inter initia medicus accessit, obsequens aeger sine illius ¹⁰ vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus infedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par est. Et acutus quidem, quo vetustior est; longus autem, quo recentior, eo facilius curatur. ²

Alterum illud ignorari non oportet; ^{18, 13^e} quod non omnibus aegris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia summi auctores, quasi sola, venditaverint, prout cuique cesserant. Oportet itaque, ubi aliquid non respondet, non tanti putare auctorem, quanti aegrum, & experiri ³ aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodest: in longis, quos tempus, ut facit, sic ²⁵ etiam solvit, non ⁴ statim condemnetur, si quid non statim profuit, minus vero removeatur, si quid paulum saltem juvat; quia profectus tempore expletur.

CAP.

¹ Hippocrat. Lex. T. II. 10. Seneca de Tranq. An. c. VI. ² Hipp. de A. T. xx. 6. ³ Philo Judaeus de Josepho pag. 531. ed. 1631. ⁴ Caes. Aurel. Tard. pass. VI. 3. pag. 454.

C A P. II.

*Quomodo morbi cognoscantur, & an increfant;
an minuantur, & qua ratione ab initio, qui
languere incipit, curari debeat.*

5 **P**ROTINUS autem inter initia scire fa-
cile est, quis acutus morbus, quis lon-
gus sit: non in his solum, in quibus
semper ita se habet; sed in his quoque, in
quibus variat. Nam ubi sine intermissioni-
10 bus accessiones & dolores graves urgent,
acutus morbus est. Ubi lenti dolores, lentae-
ve febres sunt, & spatia inter accessiones
porriguntur, acceduntque ea signa, quae in
priori volumine exposita sunt, longum
15 hunc futurum esse, manifestum est.

Videndum etiam est, morbus an incref-
cat, an consistat, an minuat: quia quae-
dam remedia increfcentibus morbis, plura
inclinatis conveniunt. Eaque, quae crescen-
20 tibus apta sunt, ubi acutus increfcentis ur-
get, in remissionibus potius experienda
sunt. Increfcentis autem morbus, dum gra-
viores dolores, accessionesque veniunt;
haeque & ante, quam proximae, revertun-
25 tur, & postea desinunt. Atque in longis
quoque morbis, etiam tales notas non ha-
bentibus, scire licet, increfcentis, si somnus
incertus est, si deterior concoctio, si foeti-
diores dejectiones, si tardior sensus, si pi-
30 grior mens, si percurrit corpus frigus aut
calor, si id magis pallet. Ea vero, quae
contraria his sunt, decedentis ejus notae
sunt.

Prae-

*1. 2. F. M. P. an consistant. 1. 7. F. M. P. solis. 1.
3. P. etiam. 1. 10. P. accessionum dolore gravi urgentur. 1.
19. M. P. inclinantibus. 1. 20. F. M. P. quae de crescenti-
bus. 1. 29. M. P. om. foetidiores.*

1 II. cap. 5.

H

Praeter haec, in acutis ¹ morbis ferius aeger alendus est, nec nisi jam inclinatis; ut inedia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut sustinere spatium affecturi mali possit. At, si quando is non in toto corpore, sed in parte est; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes aegrae sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis recte curatus sit, an perperam: quia curatio minus his prodest, in quibus assidue frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento restituitur.

Sed cum ab his coeperim, quae notas quasdam futurae adversae valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animadversione ejusdem temporis faciam. Igitur, si quid ex his, quae proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, ² quies & abstinentia: si quid bibendum, aqua; interdum, si terrentia manent, biduo: proximeque abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postero die etiam vinum, deinde invicem alternis diebus, modo aqua, modo vinum, donec omnis causa metus finiatur. per haec enim saepe instans gravis morbus discutitur. Plurimique falluntur, dum se primo die protinus sublaturus languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. non quod non interdum id incidat,

298, 15.

348, 21.

1. 2. F. M. P. ut primo. 1. 5. P. adventuri. 1. cad. M. P. Ac. 1. 8. P. molliri. 1. cad. F. M. propriae. 1. 24. P. abstinerere etiam. 1. 28. F. M. P. causae. 1. 34. F. M. P. quo.

¹ Aph. I. 4. & 10. ² Liv. XXII. c. 18.

dat, aut non decipiat, sed quod saepius fallat; solaque abstinencia sine ullo periculo medeatur. Cum praesertim etiam pro modo terroris moderari liceat: &, si leviora indicia fuerunt, satis sit a vino tantum abstinere; quod subtractum plus, quam si cibo aliquid dematur, adjuvat: si paulo graviora, satis sit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere: interdum panis quoque minus, quam pro consuetudine assumere, humidoque cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisque sit, tum ex toto a cibo, a vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehementes notae terruerunt. Neque dubium est, quin vix quisquam, qui non dissimulavit, sed per haec mature morbo occurrit, aegrotet.

C A P. III.

De febrium generibus.

ATQUE haec quidem sanis faciendae sunt, tantum causam metuentibus. sequitur vero curatio febrium, quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi genus est. Et his una¹ quotidiana, altera² tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quaedam redeunt, sed id raro evenit. In prioribus, & morbi sunt, & medicina.

Ac quartanae quidem² simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum est. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera sunt. Alterum

*l. 1. F. M. P. quo. l. 8. F. M. P. facil. l. 15. P. ir-
suerunt. l. 25. P. tertia.*

¹ I. Epidem. III. 14. &c. ² I. Epidem. III. 17.

terum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & desinens; illo tantum interposito discrimine, quod unum diem praestat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere sex & triginta per accessionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique medici *ἡμικρῆσιον* appellant.

Quotidianae vero variae sunt, & multiplices. Aliae enim protinus a calore incipiunt, aliae a frigore, aliae ab horrore. Frigus voco, ubi extremas partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit. Rursus aliae sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliae sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre: nihilominus tamen quaedam reliquiae remaneant, donec altera accessio accedat: ac saepe aliae vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut coepere, continuant. Deinde, aliae fervorem ingentem habent, aliae tolerabilem: aliae quotidie pares sunt, aliae impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliae tempore eodem postridie revertuntur, aliae vel serius vel celerius: aliae diem noctemque accessione & decessione implent, aliae minus, aliae plus: aliae, cum decedunt, sudorem movent, aliae non movent; atque alias per sudorem ad integritatem venit, alias corpus tantum imbecillius redditur. Accessio

—L. 13. a frigore ignorat P. l. 22. F. M. P. remittant. l. ead. coepere abest a M. P. l. 23. F. M. P. continuant. l. 30. F. M. P. accessionem & decessionem.

1 Est proprium verbum medicorum, Gronov. ad Senec. Epist. 53.

cessiones etiam, modo singulae singulis diebus fiunt, modo binae pluresve concurrunt. Ex quo saepe evenit, ut quotidie plures accessiones remissionesque sint; sic tamen, ut unaquaeque alicui priori respondeat.

Interdum vero accessiones quoque confunduntur, sic ut notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neque verum est; quod dicitur a quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Facilius enim semper curatio foret, si hoc verum esset. nam, quod evidentes causae faciunt, facere etiam abditae possunt. Neque de re, sed de verbo controversiam movent, qui, cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non easdem inordinate redire, sed alias aliasque subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamsi vere diceretur. Tempora quoque remissionum modo liberalia, modo vix ulla sunt.

C A P. IV.

De Curationum diversis generibus.

ET februm quidem ratio maxime talis est. Curationum vero diversa genera sunt, prout auctores aliquos habent. Aesclepiades officium esse medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Id votum est: sed fere periculosa esse nimia & festinatio & voluptas solet. Qua vero moderatione utendum sit, ut quantum

l. 1. P. non. l. 10. P. nullam non febrem. l. 14. F. M. P. sed. l. 18. F. M. P. accedant. l. 20. P. dicit & ut. l. 30. P. celeriter, & ut. l. 31. F. M. P. nimium.

tum fieri potest, omnia ista contingant, prima semper habita salute, in ipsis partibus curationum considerandum erit.

Et ante omnia quaeritur, primis diebus aeger qua ratione continendus sit. Antiqui, 5
medicamentis quibusdam datis, concoctionem moliebantur; eo quod ¹ cruditatem maxime horrebant: deinde eam materiam, quae laedere videbatur, ducendo saepius alvum subtrahebant. Asclepiades medica- 10
29, 7.
85, 7.
menta sustulit; alvum non toties, sed ferre tamen in omni morbo, subduxit. Febre vero ipsa praecipue se ad remedium uti professus est. Convellendas etiam vires aegri putavit, luce, vigilia, siti ingenti; sic, ut 15
ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus disciplinam esse concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriae subscripsit, primis 20
vero tortoris vicem exhibuit.

† Ego autem, medicamentorum dari portiones, & alvum duci non nisi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, ut aegri vires convellantur, existimo: quoniam ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantum materiam superantem oportet; quae naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abstinendus a cibo primis diebus est, & in luce habendus 30
aeger (nisi infirmus) interdiu, quoniam corpus ista quoque digerit: isque cubare quam maximo conclavi debet.

Quod ad sitim vero somnumque pertinet,

I. 14. P. enim. l. 18. F. M. P. contendunt. l. 19. M. F. P. Iserim. l. 26. P. quoniam & ex. l. 28. F. M. detrahatur. l. 30. F. M. P. om. & l. 31. F. M. P. interdiu est, quoniam.

1 Aph. I, 22.

net, moderandum est, ut interdiu vigilet; noctu, si fieri potest, conquiescat: ac neque potest, neque nimium siti crucietur. Os etiam ejus elui potest, ubi & siccum est, & ipsi foetet. quamvis id tempus aptum potioni non est. Commodeque Erasistratus dixit, saepe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere; neque ad rem, male haberi aegrum, pertinere. Ac primo quidem sic tenendus est.

Optimum vero medicamentum est, oportune cibus datus, qui quando primum dari debeat, quaeritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, saepe quinto die, saepe sexto, & id fortasse vel in Asia, vel in Aegypto, coeli ratio patitur. Aesclepiades, ubi aegrum triduo per omnia fatigaverat, quartum diem cibo destinabat. At Themison nuper, non, quando coepisset febris, sed quando desisset, aut certe levata esset, considerabat, & ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, ubi ea vel desierat, vel, si assidue inhaerebat, si certe se inclinaverat, cibum dabat.

Nihil autem horum utique perpetuum est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse, potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto, aut quinto; potest post unam accessionem, potest post duas; potest post plures. Refert enim, qualis morbus sit, quale corpus, quale coelum, quae aetas, quod tempus anni. Minimeque, in rebus multum inter se differentibus, perpetuum esse praeceptum temporis potest. In morbo,

8, 22.

17, 2.

18. 33.

I. I. P. interdum. I. 7. F. M. P. inferiore. I. 17. F. M. P. ignorant ve. I. cad. F. M. P. quarto. I. 33. P. differentibus, quod intermittendum non est.

H 4

bo, qui plus virium aufert, celerius ci-
 bus dandus est: itemque eo i coelo, quo
 magis digerit. Ob quam causam in Aphri-
 ca nullo die aeger abstineri recte videtur. Ma-
 turius etiam puero, quam juveni: aestate, 5
 quam hieme, dari debet. ² Unum illud, &
 semper, & ubique servandum est, ut aegri
 vires subinde assidens medicus inspiciat, &
 78, 13. quamdiu supererunt, abstinentia pugnet; &
 131, 21. si imbecillitatem vereri coeperit, cibo sub- 10
 295, 22. veniat. Id enim ejus officium est, ut aegrum,
 neque supervacua materia oneret, neque
 imbecilliozem fame perdat. Idque apud E-
 rasistratum quoque invenio: qui, quamvis
 parum docuit, quando venter, quando 15
 corpus ipsum exinaniretur, dicendo tamen,
 haec esse videnda, & tum cibum dandum,
 cum corpori deberetur: satis ostendit, dum
 vires superessent, dari non oportere; ne de-
 ficerent, consulendum esse. 20

Ex his autem intelligi potest, ab uno
 medico multos non posse curari: eumque,
 si artifex est, idoneum esse, qui non mul-
 tum ab aegro recedit. Sed, qui quaestui ser-
 viunt, quoniam is major ex populo est, li- 25
 benter amplectuntur ea praecepta, quae se-
 dulitatem non exigunt; ut in hac ipsa re.
 Facile est enim dies vel accessiones nume-
 rare his quoque, qui aegrum raro vident:
 ille assideat necesse est, qui, quod solum 30
 opus est, visurus est, quando nimis im-
 becillus futurus sit, nisi cibum acceperit.
 In pluribus tamen ad initium cibi dies quar-
 tus aptissimus esse consuevit.

Est

---

*I. 6. F. M. P. est. I. 7. F. M. P. quod. I. 13. M. F.
 P. imbecillitatem. I. cad. P. prodāt. I. cad. itaque. I. 17.
 P. visenda.*

1 Aph. 1. 15. 2 Aph. 1. 9.

- Est autem alia etiam de diebus ¹ ipsis du-
bitatio, quoniam antiqui potissimum ² im-
pares sequebantur, eosque, tanquam tunc de
aegris judicaretur, *νεστίμυς* ³ nominabant. ⁴
- 5 Hi erant dies tertius, quintus, septimus,
nonus, undecimus, quartusdecimus, unus &
vigefimus; ita ut summa potentia septimo,
deinde quartodecimo, deinde uni & vige-
fimo daretur. Igitur sic aegros nutriebant, 138, 9.
- 10 ut dierum imparium accessiones expecta-
rent: deinde postea cibum, quasi leviori-
bus accessionibus instantibus, darent: adeo
ut Hippocrates; ⁵ si alio die febris defisset,
recidivam timere sit solitus.
- 15 Id Asclepiades jure ut vanum repudia-
vit; neque in ullo die, quia par imparve
esset, aegris vel majus vel minus periculum
esse dixit. Interdum enim pejores dies pa-
res fiunt; & opportunius post febrium ac-
cessiones cibis datur. Nonnumquam etiam
- 20 in ipso morbo, dierum ratio mutatur; sit-
que gravior, qui remissior esse consueve-
rat. Atque ipse quartusdecimus par est, in
quo esse magnam vim antiqui fatebantur.
- 25 Qui cum octavum primi naturam habere
contenderent, ut ab eo secundus septena-
rius inciperet, ipsi sibi repugnabant, non
octavum, neque decimum, neque duode-
cimum diem sumendo, quasi potentio-
rem:
- 30 plus enim tribuebant nono, & undecimo.
Quod cum fecissent sine ulla probabili ra-
tione, ab undecimo, non ad tertiumdecim-
um, sed ad quartumdecimum transibant.
Est etiam apud Hippocratem, ei, quem sep-
timus

---

l. 5. P. In his erat. l. 17. F. M. iis. P. his. l. 19. F. M. P. eorum. l. 27. F. M. P. septenarius numerus inci- peret. l. 29. F. M. P. sumendum.

1 I. Epidem. III. de Partu septim. VII. VIII. 2 Ju- lian. Imper. Epist. pag. 207. 3 Cael. Aurel. Acut. Morb. I. 14. 4 Aph. II. 23. 24. 5 Aph. IV. 61.

timus dies liberaturus sit, quartum esse gravissimum. Ita, illo quoque auctore, in die pari & gravior febris esse potest, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrumque efficacissimum apprehendit; id est, quartum, septimum, undecimum, quartumdecimum, decimumseptimum: in quo ab impari ad paris rationem transit. Et ne in hoc quidem propositum conservavit: cum a septimo die undecimus, non quartus, sed quintus sit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum respexerimus, nihil rationis, sub illo quidem auctore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus sit.

Illud autem magis ad rem pertinet, scire, cibumne oporteat dari, cum jam bene venae conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum offerebant. Asclepiades, inclinata quidem febre, sed adhuc tamen inhaerente. In quo vanam rationem secutus est: non quod non sit interdum maturius cibus dandus, si mature timetur altera accessio: sed quod scilicet non nisi quam sanissimo dari debeat. minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neque tamen verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis

l. 8. F. M. P. quo & ab. l. 9. F. M. P. paris numeri rationem. l. ead. F. M. P. om. in. l. 13. respexerimus abest a F. P. M. l. 22. F. M. P. tum. l. 24. P. febrium. l. 28. F. M. P. quo. l. 30. M. F. P. quo. l. 31. F. M. P. omitt. non nisi.

ris integer futurus esset aeger, fatius esse tunc dare; ut ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cum hoc breve tempus non praestet, fatius est, principia cibi a decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi. Ita, si longius tempus secuturum est, quam integerrimo dandus est: si etiam breve, antequam ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas est, eodem est remissio, quae maxime in febre continua potest esse. At hoc quoque quaeritur, utrum tot horae expectandae sint, quot febrem habuerunt: an fatis sit, primam partem earum praeteriri, ut aegris jucundius incidat, quibus interdum non vacat. Tutissimum est autem, ante totius accessionis tempus praeterire: quamvis, ubi longa febris fuit, potest indulgeri aegro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia praetereatur. Idque non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita servandum est.

25

C A P. V.

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus sit.

30 **H**AEC magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desit, eaque vel ex $\dagger$ inguine, vel ex lassitudine; vel ex aestu,

---

l. 5. F. M. P. esse. l. 8. F. M. P. secundum. l. 9. F. M. P. breve etiam. l. 11. F. M. maxime. l. 12. F. M. P. Atque hic. l. 21. M. P. minime. l. 33. Malim sanguine vel ingluvie. Quomodo enim ex inguine posset oriri febris? dein enumerat causas externas, quas inter inguen censer non potest.

actu, aliave simili re fuit, sic, ut interior nulla causa metum fecerit, postero die, cum tempus accessionis ita transit, ut nihil moreret, cibus dari potest. At, si ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel praecordiorum secuta est; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam accessionem secuta integritas est: tamen, quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius; & ubi accessionis tempus praeteriit, cibus dandus est, sed exiguus; quia quartana quoque timeri potest. At die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia utendum. Si vero postero, tertiove, aut quarto die secuta febris est: scire licet, morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quietata tempora sunt) expeditior ratio est. de quibus suo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quae quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus aegro commodissime datur; ut alter febrem minuatur, alter viribus subveniat. Sed is dari debet, si quotidiana febris est, quae ex toto desinat, simulatque corpus integrum factum est: sin, quamvis non accessiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem increfcunt, sed sine integritate tamen remittunt, cum corpus ita se habet, ut major remissio non expectetur: si altero die gravior, altero levior accessio est, post graviolem. Fere vero graviolem accessionem levior nox sequitur: quo fit, ut graviolem accessionem nox quoque tristior antecedit. At,

---

l. 12. M. F. P. Et. l. 17. M. F. P. circuitus est, & l. ead. M. F. P. integer est. l. 18. M. F. quia liberaliter. P. & quia liberaliter quietata. l. 21. F. negent. l. 26. M. P. F. fi.

i Aph. II. 13.

At, si continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum necesse est, quando dari debeat, magna dissensio est. Quidam, quia fere remissius matutinum tempus aegris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est aegris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies aegris est, quia hoc ipso pejus id tempus est, quod, cum sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulque insequitur tempus meridianum, a quo cum omnis aeger fere pejor fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quam ex consuetudine, urgeatur. Igitur alii vespere tali aegro cibum dant. Sed, cum eo tempore fere pessimi sint, qui aegrotant, verendum est, ne, si quid tunc moverimus, fiat aliquid asperius. Ob haec alii differunt ad mediam noctem, decurso jam gravissimo tempore, eodemque longissime distante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura sua levissimum est.

Si vero febres vagae sunt: quia verendum est, ne cibum statim subsequantur: quandocumque quis ex accessione levatus est, tunc debet assumere. At, si plures accessiones eodem die veniunt, considerare oportet, paresne per omnia sint (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt: post eam potius accessionem eibus dari debet, quae non inter meridiem & vesperem definit. Si impares sunt: confideran-

l. 7. M. F. remissor. l. ead. M. F. aeger. P. aegro. l. 8. M. F. P. om. quia. l. 18. M. F. P. ignorant alii differunt. l. 19. M. F. P. decurso id est finito jam. l. 21. M. P. securus. l. ead. datur abest a M. P. l. 32. M. F. P. sint.

1 Cael. Aurel. Morb. Chronic. 11. 14. p. 427. Buxtorf. Lex. Chald. p. 520. 2 Cael. Aurel. A. M. l. 1. c. 15. p. 48. 3 Achill. Tattus de Clitophon. pag. 21.

fiderandum est, quo distent. Nam, si altera
 gravior, altera levior est, post graviorem
 dari debet: si altera longior, altera brevior,
 post longiorem: si altera gravior, altera
 longior est, considerandum est, utra magis
 affligat, illa vi, an haec tempore, & post
 eam dandus est. Sed plane plurimum in-
 terest, quantaesque inter eas remissio-
 nes sint. Nam, si post alteram febrem
 motio manet, post alteram integrum cor-
 pus est; integro corpore, cibo tempus ap-
 tius est.

Si semper febricula manet; sed alterum
 tamen longius tempus remissionis est; id
 potius eligendum est: adeo ut, ubi acces-
 siones continuantur, protinus, inclinata
 priore, dandus cibus sit. Etenim perpetuum
 est, ad quod omne consilium dirigi potest;
 cibum quam maxime semper ab accessio-
 ne futura reducere: & hoc salvo, dare quam
 integerrimo corpore. Quod non inter
 duas tantum, sed etiam inter plures acces-
 siones servabitur. Sed, cum sit aptissimum,
 tertio quoque die cibus dare; tamen, si
 corpus infirmum est, quotidie dandus est:
 multoque magis, si continentes febres
 sine remissione sunt; quantoque magis cor-
 pus affligunt; aut si duae pluresve acces-
 siones eodem die veniunt. Quae res efficit,
 ut & a primo die protinus cibus dari quo-
 tidie debeat, si protinus venae conciderunt:
 & saepius eodem die, si inter plures acces-
 siones subinde vis corpori deest. Illud ta-
 men in his servandum est; ut post eas fe-
 bres

---

l. 21. M. F. P. corpori.

1 Aph. 1. 11.

- bres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cum vero febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consistat, aut finiatur; scire licet, optimum cibo
- 5 stat, esse febre finita: deinde, cum decessio ejus consistit: tertium, si necesse est, quodocunque decedit: caetera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatem necessitas urget, fatius esse; consistente jam incremento febris, aliquid offerre, quam increscente: fatius esse, instante, quam incipiente: cum eo tamen ut nullo tempore is, qui deficit, non sit sustinendus.
- 10 Neque hercule fatis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; seu supersunt vires, seu desunt, seu quidam mali affectus interveniunt. 120, 8.
- 20 Cum vero semper aegros securos agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum praecipue, ubi cibum sumpserunt. Itaque, si qua sunt, quae exasperatura eorum animos sunt; optimum
- 25 est, ea, dum aegrotant, eorum notitiae subtrahere: si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum, postque somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere. 358, 11.

C A P. VI.

- 30 *Quando potiones febricitantibus dari expediat.*

SED de cibo facilior quidem cum aegris ratio est: quoniam saepe stomachus hunc

---

l. 25. P. eadem aegrotantium. l. 27. M. F. P. usque. l. 33. M. F. P. quorum.

hunc respuit, etiamsi mens concupiscit. De potione vero ingens pugna est; eoque magis, quo major febris est. Haec enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed do- 5
cendus aeger est, ubi febris conquieverit, protinus sitim quoque quieturam: longiorumque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum: ita celerius eum de- 10
finere sitire, qui non bibit. Necessè est tamen, quanto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinent, tanto magis aegris in potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari de- 15
bet: nisi subito sic venae conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, caeterisque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, si magna sitis urgebit, potio dari potest.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis aegrum, aut cruditas male habet; expedire quoque per modicas potiones misceri novam materiam corruptae. Illud viden- 20
dum est, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi sine illo datur, deligantur, cum aegrum dormire cupimus: quod fere sitis prohibet. Satis autem 25
convenit, cum omnibus i febricitantibus nimius humor alienus sit, tum praecipue esse feminis, quae ex partu in febres inci- 30
derunt.

Sed cum tempora cibo potionique febris & remissionis ratio det, non est expedi-

l. 6. con omittunt M. F. P. *l. 23. M. F. P. medicas.*
l. 27. M. F. P. deligantur, aut cum.

i Aph. I. 16.

peditissimum scire, quando aeger febricitet, quando melior sit, quando deficiat: sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maxime credimus, ¹ fallacissimae rei; quia saepe istae lentiores celerioresque sunt, & aetate, & sexu, & corporum natura. Et plerumque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre, subeunt & quiescunt: ut imbecillus is videri possit, cui facile laturo gravis instat accessio. Contra saepe eas concitat & resolvit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum ¹⁵ primum medicus venit, sollicitudo aegri dubitantis, quomodo illi se habere videatur, eas moveat. Ob quam causam, periti medici est, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium; sed primum ²⁰ residere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum se habeat; &, si quis ejus metus est, eum probabili sermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas venas autem conspectus medici ²⁵ movet, quam facile mille res turbant! Altera res est, cui credimus, calor, aequae fallax. Nam hic quoque excitatur aestu, labore, somno, metu, sollicitudine.

Igitur intueri quidem etiam ista oportet: sed his non omnia credere. Ac protinus quidem scire, non febricitare eum, ³⁰ cujus venae naturaliter ordinatae sunt, temporisque talis est, qualis esse sanis solet: nec protinus etiam sub calore motuque febrem sese

---

l. 5. M. F. P. leniores. l. 10. In alio quopiam exemplari legitur cui facile adhuc laturo. Jo. Caesarius. l. 16. M. F. P. ille. l. 83. M. F. P. corpori. l. 29. P. quidem omnia etiam. l. 33. M. F. P. nov. l. 34. M. F. P. autem.

¹ Pancirolox observ. iv. ² De decent. ornatu T. ix. x. Pallad. Sophist. in l. v. Epidem. pag. m. 201. Actuar. de M. M. II. 2.

sefe concipere : sed ita , si summa quoque arida inaequaliter cutis est ; si calor & in fronte est , & ex intimis praecordiis oritur ; si spiritus ex naribus cum fervore prorumpit ; si color , aut rubore , aut pallore novo mutatus est ; si oculi graves , & aut perficci , aut subhumidi sunt ; si sudor , cum fit , inaequalis est ; si venae non aequis intervallis moventur . Ob quam causam medicus neque in tenebris , neque a capite aegri debet residere ; sed illustri loco adversus eum , ut omnes notas , ex vultu quoque cubantis perspiciat .

Ubi vero febris fuit , atque decrevit , spectare oportet , num tempora , partesve corporis aliae paulum madescant , quae sudorem venturum esse testentur . Ac si qua ejus nota est , tunc demum dare potui calidam aquam , cujus salubris effectus est , si sudorem per omnia membra diffundit . Hujus autem rei causa , continere aeger sub veste satis multa manus debet ; eademque crura , pedesque contegere : qua mole plerique aegros in ipso impetu febris , potissimeque ubi ardens ea est , male habent . Si sudare corpus coepit , linteum tepefacere oportet , paulatimque singula membra detergere . At ubi sudor omnis finitus est , aut si is non venit , ubi quam maxime tepuit , & idoneus esse cibo aeger videtur , sub veste leniter ungendus est , tum detergendus , deinde ei cibum dandus .

Cibus autem febricitantibus humidus est aptissimus , aut humori certe quam proximi-

l. 3. M. F. P. omitt. ex. l. 7. M. F. sit. l. 13. P. illustri loco percipiat. l. 14. M. F. P. expectari. l. 17. P. At. M. F. P. omitt. ejus. l. 23. P. male. l. 24. M. F. P. pessimeque. l. 29. M. F. P. potuit. M. F. P. om. l. 33. P. bis.

1 1. Aph. 16.

proximus: utique ex materia quam levissima; maximeque ¹ sorbitio: eaque, si magnae febres fuerunt, quam tenuissima esse debet. Mel quoque despumatum huic recte
 5 adjicitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, supervacuum est; sicut ipsa quoque sorbitio. Dari vero in vicem ejus potest, vel † intrita ex aqua calida, vel alica elota; si firmus est stomachus, & compressa alvus, ex aqua mulsa;
 10 si vel ille languet, vel haec profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo vero aliquid adjici potest, ex eodem tamen genere materiae, vel olus,
 15 vel conchylum, vel pomum. At, dum febres quidem crescunt; hic solus idoneus cibus est. Ubi vero aut desinunt, aut levantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia levissima, adjiciendum
 20 vero aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis, & morbi.

78, 14.
120, 2.

Apponendi vero aegro varii cibi (sicut Asclepiades praecepit) tum demum sunt, ubi fastidio urgetur, neque satis vires sufficiunt:
 25 ut paulum ex singulis degustando, famem vitet. At si neque vis, neque cupiditas deest, nulla varietate sollicitandus aeger est; ne plus assumat, quam concoquat. Neque verum est, quod ab eo dicitur, facilius
 30 concoqui cibos varios; eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiae genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque crescente ² morbo, tutum est, aegrum cibo impleri; sed ubi

---

L. 11. M. F. P. posca. l. 15. M. F. P. Et. l. 22. M. F. P. ponendi. l. 29. P. ea. l. 30. P. educuntur enim. M. F. eduntur enim.

1 Hippocr. de Vect. M. xi. xii. 2 Aph. i. 7, 8,
1 2

ubi inclinata jam in melius valetudo est.

Sunt aliae quoque observationes in febribus necessariae; atque id quidem videntum est, quod quidam solum praecipunt, an adstrictum corpus sit, an profluat. Quorum alterum strangulat, alterum digerit. Nam, si adstrictum est, ducenda alvus est, movenda urina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest. Utile est etiam ducere in balneum, prius demittere in solium, tum ungere, iterum ad solium redire, multaque aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere; uti cibo rarius & ferius, tenui, simplici, molli, calido, exiguo; maximeque oleribus, qualia sunt, lapathum, urtica, malva: vel jure etiam concharum, muscutorumve, aut locustarum: neque danda caro, nisi elixa, est. At † potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc, ultra quam sitis coget. Poteritque a balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum: poterit semel, aut bis interponi Graecum salsum.

37, 7.
147, 19.

Contra vero, si corpus profluat, sudor coërcendus, quies adhibenda erit; tenebris, fomnoque, quodcumque volet, utendum; non nisi levi gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subveniendum. Nam, si venter fluit, aut si stomachus non continet, ubi febris decrevit, libera-

---

l. 3. M. F. P. quoque. l. 6. M. F. P. strangulat quod continet, alterum. l. 14. P. dimittere. M. F. item. l. 19. M. F. P. lapathium. l. 25. M. P. pinguius. l. 30. M. somnique. P. somnisque. l. ead. P. quando velit. l. 31. F. leni.

beraliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; nisi aut fauces, aut praecordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est.

5 Si vero sudor exercet, duranda cutis est, vel nitro, vel sale; quae cum oleo miscentur. At, si levius id vitium est, oleo corpus ungendum est: si vehementius, rosa, vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum
10 fit adjectum.

Quisquis autem fluore aeger est, cum venit in balneum, prius unendus, deinde in folium demittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoque, quam calida aqua
15 melius utetur. Ubi ad cibum ventum est, dari debet his valens, frigidus, siccus, simplex, qui quam minime corrumpi possit, panis tostus, caro assa, vinum austerum, vel certe subausterum; &, si venter pro-
20 fluit, calidum: si sudores nocent, vomitufve sunt, frigidum.

C A P. VII.

Quomodo pestilentes febres curari debeant.

25 **D**ESIDERAT etiam propriam animadversionem in febribus pestilentiae casus. In hac minime utile est, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere alvum. Si vires finunt, sanguinem mit-
30 tere optimum est; praecipueque, si cum ardore febris est. Si id parum tutum est, ubi febris aut tenuata est, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam
in

l. 13, P. dimittendus. l. 16. M. F. P. is. l. 18. M. F. P. asperum. l. 19. M. F. P. omitt. & l. 30. M. F. P. dolore. l. 32. M. F. P. levata est, vomitu.

in aliis morbis, ducere in balneum opus est; vinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinosa: inter quae quoque carnem, generis ejusdem. Nam quo celerius ejusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda sunt. Quod si puer est, qui laborat; neque tantum robur ejus est, ut sanguis mitti possit, cucurbitulis ei utendum est; ducenda alvus vel aqua vel ptisanæ cremore; tum demum is levibus cibis nutriendus. Et ex toto non sic pueri, ut viri, curari debent. Ergo, ut in alio quoque genere morborum, parcus in his agendum est: non facile sanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fameve, aut nimia siti, non vino curare. Vomitus post febrem eliciendus est: deinde dandus cibus ex levissimis; tum is dormiat: postero die, si febris manet, abstineat: tertio, ad similem cibum redeat. Dandaque opera est, quantum fieri potest, ut inter opportunam abstinentiam cibo opportuno, ommissis caeteris, nutriatur.

2. *Curatio ardentis febris.*

Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio est; sed in ipsis accessionibus oleo & aqua refrigerandus, est: quae miscenda manu sunt, donec albescant. Etiam amplo conclavi tenendus, quo multum & purum aërem trahere possit; neque multis vestimentis strangulandus, sed admodum levibus tantum velandus, est. Possunt etiam super stomachum imponi

l. 9. M. F. P. siti. l. 18. M. F. P. curare satis convenit. Vomitus. l. 20. M. F. P. postero quoque die. l. 21. M. F. P. abstineatur. l. 23. M. F. P. cibosque. l. 24. M. F. P. opportunos. l. ead. M. P. opportuno, ab ommissis. l. 25. F. M. P. ignorat curatio ardentis febris. l. 30. M. F. P. Et.

poni folia vitis in aqua frigida tineta. Ac
ne fiti quidem nimia vexandus est. Alendus
maturius est, id est a die tertio, & ante ei-
5 stomacho coit, inclinata jam accessione,
vomere cogendus est; & tunc dandum fri-
gidum olus, aut pomum, ex his, quae sto-
macho conveniunt. Si ficcus manet stoma-
10 chus, protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel
oryzæ, cremor dandus est, cum quo recens
adeps cocta fit. Cum vero in summo incre-
mento morbus est, utique non ante diem
quartum, magna fiti antecedente, frigida
15 aqua copiose praestanda est, ut bibat etiam
ultra satietatem; & cum jam venter &
praecordia ultra modum repleta, satisque
refrigerata sunt, vomere debet. Quidam
ne vomitum quidem exigunt; sed ipsa
20 aqua frigida, tantum ad satietatem data,
pro medicamento utuntur. Ubi utrumli-
bet factum est, multa veste operiendus est,
& collocandus, ut dormiat. Fereque post
longam sitim & vigiliam, post multam sa-
25 tietatem, post infractum calorem, plenus
somnus venit; per quem ingens sudor ef-
funditur, idque praesentissimum auxilium
est: sed in his tantum, in quibus praeter
ardorem, nulli dolores, nullus praecordio-
rum tumor; nihil prohibens, vel in pulmo-
30 ne, vel in faucibus; non ulcus, non defec-
tio, non profluvium alvi fuit. Si quis au-
tem in huiusmodi febre leniter tussit, is
neque vehementi fiti conflictari, neque
bibere aquam frigidam debet; sed eo modo
curan-

131, 21.

l. 27. M. F. iis tamen. P. his tamen. l. 29. M. F. P. addunt vel in thorace. l. 31. M. F. P. defectio non defectio, non. l. 31. Si quis - - - praecipitur. Haec omnia absunt a F. l. 32. P. leviter. l. 33. P. conflictatur.

1 Aph. IV. 54.

I 4

136 A. CORN. CELSI Lib. III.
curandus est, quo in caeteris febribus praecipitur.

C A P. VIII.

*Curatio semitertianae febris, quae
ἡμισήμερος dicitur.*

5

AT, ubi id genus tertianae est, quod ^{ἡμισήμερος} Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerumque frequentiores accessiones decessioneque, ut aliud morbi genus videri possit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta sex; ut, quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neque dari cibum, nisi in ea remissione, quae vera est; &, ubi ea venit, protinus dari. Plurimique sub alterutro curantis errore subito moriuntur. Ac, nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet; tum dari cibum, qui neque incitet febrem, & tamen longum ejus spatium sustineat.

C A P. IX.

Curatio lentarum febrium.

NONNUNQUAM etiam lentae febres sine ulla remissione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, ut morbum mutet: fortasse enim curationi opportunior fiet. Saepe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est, quoniam interdum sic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium quod-

---

4 11, M. F. P. omitt. tur.

quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio. In his frictio quoque ex oleo & sale salubris videtur.

5 At, si diu frigus est, & torpor, & jactatio corporis, non alienum est, in ipsa febre dare mulsi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim saepe ex eo febris; & major ortus calor simul
10 & priora mala tollit, & spem remissionis, inque ea curationis, ostendit.

Neque hercule ista curatio nova est, qua nunc quidam traditos sibi aegros, qui sub cautiore medicis trahebantur, in-
15 terdum & contrariis remediis sanant. Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Erasistratum, maximeque post Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis
20 vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem, sitimque excitaret. Deinde, ubi paulum remitti coeperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, si moverat sudorem, explicuisset se aegrum judicabat: si non mo-
25 verat, plus etiam aquae frigidae ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus suillam affam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam sale adjecto,
30 eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

Et intra haec omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis successores non refecerant; quam nunc

1. 4. Alias utilis J. Caesar. l. 7. Rom. legit, *mulsa*.
l. 11. M. F. P. om. *que*. l. 12. M. P. *bercules*. l.
18. M. F. P. *Petro*. l. 24. M. P. *indicabat*. l. 30. M.
P. *movendo*.

1 Senec. de Clem. I. 9.
15

475. 19. nunc est his, quos Herophili vel Erasistrati
aemuli diu tractos non expedierunt. Neque
ideo tamen non est temeraria ista medicina;
quia plures, si protinus a principiis excepit,
interemit. Sed, cum eadem omnibus
convenire non possint, fere, quos ratio
non restituit, temeritas¹ adjuvat. Ideoque
ejusmodi medici melius alienos aegros,
121. 9. quam suos nutriunt. Sed est circumspicere
quoque hominis, & novare interdum, & 10
augere morbum, & febres accendere; quia
curationem, ubi id, quod est, non recipit,
potest recipere id, quod futurum est.

C A P. X.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & 15
praecordiorum inflammationem, & ariditatem,
& scabritiem linguae.

CONSIDERANDUM etiam est, febres ne
solae sint, an alia his quoque mala ac-
cedant; id est, num caput doleat, num 20
lingua aspera, num praecordia intenta sint.
Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto
miscere oportet, & id ingerere: deinde
habere † duo pitacia, quae latitudinem fron-
tis, longitudinemque aequent: ex his 25
vicem alterum in aceto & rosa habere, al-
terum in fronte: aut intinctam iisdem la-
nam succidam imponere. Si acerum of-
fendit, pura rosa utendum est. Si rosa ipsa
laedit, oleo acerbo. Si ista parum juvant, 30
teri potest vel iris arida, vel nuces amarae,
vel quaelibet herba ex refrigerantibus.
Quorum quidlibet ex aceto impositum,
dolo-

1. 23. M. F. P. & in id.

1 Exemp. vide apud Valleriolam lib. III. obs. 4.

dolorem minuit ; sed magis aliud in alio.
 Juvat etiam panis cum papavere injectus ,
 vel cum rosa , cerusa , spumave argenti. Ol-
 facere quoque vel serpillum , vel anethum ,
 5 non alienum est.

At , si in praecordiis inflammatio & do-
 lor est , primo superimponenda sunt cata-
 plasmata reprimentia ; ne , si calidiora fue-
 rint , plus eo materiae concurrat. Deinde ,
 10 ubi prima inflammatio se remisit , tunc de-
 mum ad calida & humida veniendum est ;
 ut ea , quae remanserunt , discutiant. Notae
 vero inflammationis sunt quatuor , rubor ,
 & tumor , cum calore , & dolore. Quo ma-
 15 gis erravit Erasistratus , qui febrem nullam 5 , 7.
 sine hac esse dixit.

Ergo , si sine inflammatione dolor est ,
 nihil imponendum est. hunc enim statim
 ipsa febris solvet. At , si neque inflammatio , 70 , 5.
 20 neque febris , sed tantum praecordiorum
 dolor est ; protinus calidis & siccis fomen-
 tis uti licet. Si vero lingua sicca est , &
 scabra , detergenda primum penicillo est
 25 ex aqua calida : deinde unguenda mixtis in-
 ter se rosa & melle. Mel purgat , rosa re-
 primit , simulque siccescere non sinit. At
 si scabra non est , sed arida , ubi penicillo
 deterfa est , ungi rosa debet , cui cerae sit
 paulum adjectum.

---

*l. 10. P. primo. l. 12. M. F. P. remanserint. l.
 19. M. P. solvit.*

CAP. XI.

*Remedia contra frigus, quod febrem
praecedit.*

SOLET etiam ante febres esse frigus ;
idque vel molestissimum morbi genus 5
est. Ubi id expectatur, omni potione pro-
hibendus aeger est : haec enim paulo ante
data, multum malo adjicit. Item maturius
veste multa tegendus est. Admovenda par-
tibus his, pro quibus metuimus, sicca & 10
calida fomenta : sic, ut ne statim vehemen-
tissimi calores incipiant, sed paulatim in-
crefcant. Perfricandae quoque eae partes
manibus unctis ex vetere oleo sunt, eique
adjiciendum aliquid ex calefacientibus. 15
Contentique medici quidam una frictione,
etiam ex quolibet oleo, sunt. In harum fe-
brium remissionibus nonnulli tres quatuor
forbitionis cyathos, etiamnum manente
febre, dant: deinde, ea bene finita, reficiunt 20
stomachum cibo frigido & levi. Ego tum
hoc puto tentandum, cum parum cibus, se-
mel & post febrem datus, prodest.

Sed curiose prospiciendum est, ne tem-
pus remissionis decipiat. Saepe enim in hoc 25
quoque genere valetudinis jam minui fe-
bris videtur, & rursus intenditur. Itaque
ei remissioni credendum est, quae etiam im-
moratur, & jactationem, fervoremque cor-
poris, quem ζέων Graeci vocant, minuit. Il- 30
lud satis convenit, si quotidie pares accef-
siones sunt, quotidie parvum cibum dan-
dum :

---

*l. 11. fomentatio. P. J. Caesar, P. l. cad. M. F. P.
om. ut. l. 18. M. F. P. tres aut quatuor. l. 19. M.
etiamnum ultra manente. l. cad. P. etiam nunc. l. 20.
P. restituunt. l. 21. M. F. P. leni. l. 24. M. F. P.
perspiciendum. l. 29. M. F. P. foetoremque quendam
oris, quem ozen.*

dum: si impares, post graviorem, cibum; post levio- rem, aquam mulsam.

C A P. XII.

Curatio horroris in febris.

5 **H**ORROR autem eas fere febres antecedit, quae certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoque tutissimae sunt, maximeque curationes admittunt. Nam ubi incerta tempora sunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim, quando febris ventura sit: ita fieri potest, ut, si subito venerit, summa in eo perniciēs sit, quod auxilii
15 causa fuit inventum. Nihilque aliud fieri potest, quam ut primis diebus bene abstineat aeger: deinde, sub decessu febris ejus, quae gravissima est, cibum sumat.

At ubi certus circuitus est, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere nobis & accessionum & decessionum vices possumus. In his autem, cum veteraverunt, utilis fames non est. Primis tantummodo diebus ea pugnandum est: deinde dividenda curatio est, & ante hor-
25 tum febris discutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incauluit, dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, & vomere eum cogere: nam
30 fere talis horror ab his oritur, quae biliosa in stomacho resederunt. Idem faciendum est, si proximo quoque circuitu aequae accessit: saepe enim sic discutitur. Jamque,

---

l. 8. M. F. P. maxime quae. l. 13. M. F. poterit. l. 15. M. F. P. sit. l. 16. F. qui. l. 17. M. F. abstineatur. l. ead. M. F. successu. l. 22. inveteraverunt, Rittershusius ad Phaedr. I. Fab. 2, l. 32. M. F. P. om. ac.

1 Aph. IV. 43.

que, quod genus febris sit, scire licet.

Itaque sub expectatione proximae accessionis, quae instare tertia potest, deducendus in balneum est; dandaque opera est, ut per tempus horroris in folio sit. Si ibi quoque senserit, nihilominus idem sub expectatione accessionis quartae faciat: siquidem eo quoque modo saepe is discutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante accessionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: siquidem ea quoque assumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore praeceptum est, antequam inhorrescere possit, operiatur, fomentisque protinus calidioribus totum corpus circumdare convenit, maximeque involutis extinctis testis & titionibus.

95, 20.

Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur; cui aequae ex calefacientibus aliquid sit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is sustinere poterit, maximeque in manibus & pedibus: & spiritum ipse contineat. Neque desistendum est, etiam si horror redit, saepe enim pertinacia juvenantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus est; utendumque eidem est, donec horror finiatur. Sed praeter haec ducenda alvus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpore prodest. Ultima post haec auxilia sunt, gestatio & ambulatio. Cibus autem

l. 13. M. F. P. omitt. dem. l. 15. P. fomentisque se protinus. l. 16. M. F. P. validioribus l. 26. M. F. P. est. l. 33. M. F. P. corpori. l. cad. ultima quoque post. l. 34. M. F. P. frictio.

autem in ejusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem alvum praestet, ac caro glutinosa. Vinum cum dabitur, austerum fit.

5   C A P. XIII.

Curatio quotidianae febris.

HAEC ad omnes circuitus februm pertinent: discernendae tamen singulae sunt, sicut rationem habent dissimilem.
 10 Si quotidiana est, triduo primo magno-
 pere abstinere oportet; tum cibus, † al-
 tero quoque die uti. Si res inveteraverit,
 post febrem experiri balneum, & vinum;
 15 magisque, si, horrore sublato, haec fu-
 perest.

C A P. XIV.

Curatio tertianae febris.

SI vero tertiana, quae ex toto intermit-
 tit, aut quartana est, mediis diebus,
 20 & ambulationibus, uti oportet, aliisque
 exercitationibus, & unktionibus. Qui-
 dam ex antiquioribus medicis Cleopantus,
 in hoc genere morborum, multo ante ac-
 cessionem, caput aegri multa † calida aqua
 25 perfundebat, deinde vinum dabat. Quod,
 quamvis pleraque ejus viri praecepta secu-
 tus est Aesclepiades, recte tamen praeteriit:
 est enim anceps.

Ipse, si tertiana febris est, tertio die post
 30 accessionem dicit alvum duci oportere:
 quinto, post horrorem vomitum elicere:
 deinde post febrem, sicut illi mos erat, ad-
 huc

---

l. 2. M.F.P. om. ac. l. 4. M.F.P. om. fit. l. 18. P. tertiana vero. l. 32. M.F.P. sicuti.

† Aph. VII. 42.

huc calidis dare cibum & vinum: sexto die, in lectulo detineri: sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id saepe fieri posse, verisimile est. Tutius tamen est, hoc ipso ordine tria remedia, vomitus, alvi 5
ductionis, vini potus, per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare: nec vinum, nisi post accessionem, die septimo bibere.

Si vero primis diebus discussus morbus 10 non est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat; post febrem perfricetur: tum, cibo assumpto, bibat aquam: postero die, quo a cibo vacat, & ab exercitatione unctioneque, aqua tan- 15
tum contentus, conquiescat. Et id quidem optimum est. Si vero imbecillitas urgebit, & post febrem vinum; & medio die paulum cibi debebit assumere.

C A P. XV.

20

Curatio quartanae febris.

EADEM in quartana facienda sunt. Sed cum haec tarde & admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio praecipendum est, quid in ea 25
debeat fieri. Igitur, si cui cum horrore febris accessit, eaque desit, eodem die & postero tertioque continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem fumere; biduo proximo, 30
quantum fieri potest, ne hanc quidem: quarto die, si cum horrore febris revertitur, vomere; sicut ante praecipitum est: deinde post

l. 4. M. F. P. est, ut hoc. l. 5. M. F. P. ordine utamur tria. l. 9. M. F. P. bibat. l. 14. M. F. P. om. a. l. 31. M. F. P. si quarto die.

1 I. Epidem. III. 17. 2 De Affect. XIX. 2.

post febrem, modicum cibum sumere,
 vini quadrantem. Postero tertioque die
 abstinere; aqua tantummodo calida, si fi-
 tis est, assumpta. Septimo die balneo frigus
 5 praevenire, abstinere, continere se debet, &
 aqua tantummodo calida, si fitis est, uti: ac-
 tum ita nono die balneo frigus praevenire,
 & si febris redierit, ducere alvum; ubi ex
 eo corpus conquieverit, inunctione vehe-
 10 menter perfricari, eodem modo sumere
 cibum, & vino biduo proximo se abstinere,
 frictione servata. Decimo tertio die
 rursus balneum experiri: & si postea fe-
 bris accessit, aequè perfricari, vinum co-
 15 piosius bibere. Ac sic proximum est, ut
 quies tot dierum, & abstinencia cum caeteris,
 quae praecipiantur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex
 toto sequendum est curationis genus; id-
 20 que agendum, ut, quod diu sustinendum
 est, corpus facile sustineat. Quo minus
 etiam curatio probari Heraclidis Tarenti-
 ni debet, qui primis diebus ducendam
 alvum, deinde abstinendum in septimum
 25 diem dixit. Quod ut sustinere aliquis pos-
 sit: tamen etiam febre liberatus vix refec-
 tioni valebit. adeo, si febris saepius accesserit,
 concidet. Igitur, si tertio decimo die
 morbus remanebit, balneum neque ante
 30 febrem, neque post eam tentandum erit;
 nisi interdum jam horrore discussio. Hor-
 ror ipse per eadem, quae supra praescripta
 sunt, expugnandus. Deinde post febrem
 oportebit ungi, & vehementer perfricari;
 cibum

l. 4. M. F. *fitis*. l. 5. *Et aqua - - - praevenire*.
 Haec absunt a M. F. l. 6. P. *si fitis ac tum*. l. 7. P.
septimo. l. 8. P. *omitt. &*. l. 11. M. F. P. *vinum*, l.
 ead. M. F. P. *omitt. ut*. l. 12. M. F. P. *omitt. tertio*.
 l. 13. P. *ignorat &*. l. 15. M. F. P. *fi*. l. 16. M. F. P.
omitt. ut. l. ead. M. F. *ut abstinentia*, l. 24. M. F. P.
abstinendum usque in. l. 29. F. *omitt. re*, l. 34. P. *debet*.

cibum & validum, & fortiter assumere; vino uti, quanto libebit: postero die, cum satis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere sine vino, tertio die abstinere.

Quo die vero febrem expectabit, ante surgere, & ¹ exerceri, dareque operam oportet, ut in ipsam exercitationem tempus febris incurrat: sic enim saepe illa discutitur. At, si in opere occupavit, tum de- ¹⁰ mum se recipere. In ejusmodi valetudine, medicamenta sunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter adstrictus est, solvendus est.

Sed haec facile validiores faciunt: sin im- ¹⁵ becillitas occupavit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est. Si haec quoque vehemens onerat, intra quietem, & unctio- ²⁰ nem, & cibum consistendum est: danda- que opera est, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem ² jugulat: sed, si ex ea facta quotidiana est, in malis aeger est: quod tamen, nisi culpa vel aegri ³ vel curantis, nunquam ²⁵ fit.

C A P. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

A T, si duae quartanae sunt, neque, quas ³⁰ proposui, exercitationes adhiberi possunt: aut ex toto quiescere opus est, aut, si id difficile est, leniter ambulare, hinc confidere, diligenter involutis pedibus

l. 2. M. F. P. quantum. l. 7. M. F. P. operam non oportet. l. 15. M. F. P. si. l. 20. M. F. omitt. con. P. sustinendum. l. 29. M. F. P. neque haec, quas. l. 32. M. F. P. leviter. l. 33. M. F. P. ignorant hinc.

¹ Aristot. Probl. Sect. II. 58. ² Tulpus observ. I. III. cap. 53. ³ Hippocr. I. Epidem. Sect. III. 4.

bus & capite. Quoties febris accessit & de-
 fiit, cibum modicum fumere, & vinum;
 reliquo tempore, nisi imbecillitas urget,
 abstinere. At, si duae febres pene jungun-
 5 tur, post utramque cibum fumere: deinde
 vacuo tempore, & moveri aliquantum, &
 post unctiorem cibo uti. Cum vero vetus
 quartana raro, nisi vere solvatur; utique
 eo tempore attendendum est, ne quid fiat,
 10 quod valetudinem impediatur. Prodestque
 in veteri quartana, mutare subinde vic-
 tus genus, a vino ad aquam, ab aqua ad
 vinum, a lenibus cibis ad acres, ab acri-
 bus ad lenes transire: esse radicem, deinde
 15 vomere: jureve pulli gallinacei ventrem
 resolvere: oleo ad frictiones adjicere cale-
 facientia: ante accessionem sorbere, vel
 aceti cyathos duos, vel unum sinapis, cum
 20 tribus Graeci vini falsi, vel mista paribus
 portionibus; & in aqua diluta, piper, ca-
 storeum, laser, myrrham. Per haec enim
 similiaque corpus agitandum est, ut mo-
 veatur ex eo statu, quo detinetur.

37, 7.
 132, 27.

Si febris quievit, diu meminisse ejus
 25 diei convenit: eoque vitare frigus, calo-
 rem, cruditatem, lassitudinem. Facile enim
 revertitur, nisi a sano quoque aliquandiu
 timetur.

C A P. XVII.

30 *Curatio quotidianae febris, quae ex
 quartana facta sit.*

AT, si ex quartana, quotidiana facta
 est; cum id initio inciderit, per bi-
 du-

l. 4. M. F. P. Aut. l. 6. M. F. P. aliquid. l. 16.
 M. F. P. oleum. l. ead. M. F. P. adjicere: calefacien-
 tia. l. 33. M. F. P. vitio.

1 Epidem. vi. Sect. vi. 42.

duum abstinere oportet, vespere frictione
uti, & aquam tantummodo potui dare.
tertio die saepe fit, ne febris accedat. Sed
sive fuit, sive non fuit, cibus post accessio-
nis tempus est dandus: &, si manet, per bi-
duum abstinentia, quanta maxima impe-
rari corpori potest, & fricatione quotidie
utendum est.

C A P. XVIII.

De tribus insaniae generibus: & primo de
ejus curatione, quae a Graecis
φρενιτις dicitur.

ET februm quidem curatio exposita
est. Superfunt vero alii corporis affec-
tus, qui huic superveniunt, ex quibus
eos, qui certis partibus † assignari pos-
sunt, protinus jungam. Incipiam ab insa-
nia, primamque hujus ipsius partem ag-
grediar, quae & acuta, & in febre est. Graeci
φρενιτιν appellant.

Illud ante omnia scire oportet, interdum
in accessione aegros desipere, & † loqui
aliena. Quod non quidem leve est; neque
incidere potest, nisi in febre vehementi,
non tamen aequae pestiferum est. nam ple-
rumque breve esse consuevit; levatoque
accessionis impetu, protinus mens redit.
Neque id genus morbi remedium aliud
desiderat, quam quod in curanda febre
praeceptum est.

Phrenitis † vero tum demum est, cum
continua dementia esse incipit; aut cum
aeger, quamvis adhuc sapiat, tamen quas-
dam

l. 1. vespere abest a M. F. P. l. 2. M. P. F. omit. & l. ead. M. F. P. tantummodo vesperi potui. l. 5. M. F. P. at. l. 6. M. F. P. maxime. l. 7. M. F. P. om. & l. 12. M. F. P. phrenesis. l. 13. M. F. P. ratis. l. 16. M. F. P. assignari non possunt. l. 20. M. F. P. phrenesin. l. 31. M. F. phrenesis.

† Trallian. I. 13. Cael. Aurelian. Praef. Lib. 1. Acutor. Morb. pag. 7.

dam vanas imagines accipit: perfecta est, ubi mens illis imaginibus addicta est. Ejus autem plura genera sunt: siquidem ex phreneticis alii hilares, alii tristes sunt: alii
 5 facilius continentur, & intra verba desipiunt; alii insurgunt, & violenter quaedam manu faciunt; atque ex his ipsis, alii nihil nisi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; summamque speciem sanitatis in captandis malorum operum occasionibus praebent; sed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba desipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare asperioribus coercitionibus supervacuum est. Eos vero, qui violentius se gerunt, vincire convenit; ne vel sibi vel alteri noceant. Neque credendum est, si
 15 vinculus aliquis, dum levare vinculis cupit, sanum jam se fingat; quamvis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est.

Fere vero antiqui tales aegros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium esset, exterreri; & ad quietem animi tenebras ipsas conferri aliquid judicabant. At
 25 Asclepiades, tanquam ipsis tenebris terrentibus, in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebrae magis turbant. reperiunturque,
 30 in quibus nullum discrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est, ² utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi nul-

1. 4. M. F. P. *phreneticis*. l. 6. M. F. P. *conspurgunt*.
 l. 10. M. F. P. *majorum*. l. 16. M. P. *alteri sibi*. l.
 23. P. *eis*. l. 26. P. *tenebris ipsis*. l. 27. M. F. P. *esse*.

1 Cael. Aurel. M. A. l. 1. c. 15. p. 40. 2 Cael. Aurel. Acut. Morb. l. 9. Arætaeus de Curat. Acut.

nullum tale discrimen est, aeger, si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus est.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, supervacuum est: simul enim 5 febris quoque increfcit. Tum itaque nihil nisi continendus aeger est. Ubi vero res patitur, festinanter subveniendum est. Afclepiades perinde esse dixit, his sanguinem 1 mitti, ac si 2 trucidentur: hanc rationem fecutus, quod neque infania esset, nisi cum febre intenta; neque sanguis, nisi in remissione ejus, recte mitteretur. Ipse in his somnum multa friftione quaesivit. Sed cum & intentio febris somnum impediatur, & 15 friftio non, nisi in remissione ejus, utilis fit: hoc quoque auxilium debuit praeterire. Quid igitur est? Multa in praecipiti 3 periculo recte fiunt, alias omittenda. Et continua quoque febris habet tempora, quibus, etsi non remittit, non tamen crescit. 20 Estque hoc, ut non optimum, sic satis tamen secundum remediis tempus. Quod si vires aegri patiuntur, sanguis quoque mitti debet. 25

Nec minus dubitari potest, an alvus ducenda sit. Tum, interposito die, convenit caput ad 4 cutem tondere: deinde aqua fovere, in qua verbenae aliquae decoctae sint ex reprimentibus; aut prius fovere: deinde 30 tondere, & iterum fovere: ac novissime rosa caput naresque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & movere sternutamenta medicamentis ad id effi-

1. 6. M. Itaque tum. l. 11. M. F. P. om. cum. l. 13. M. F. P. mitteretur. Sed ipse. l. 14. M. F. P. om. sed. l. 17. M. F. P. fit: itaque hoc. l. 20. M. E. P. continuata. l. 22. M. F. P. om. satis. l. 23. M. F. P. remedii. l. 26. M. F. P. deliberari. l. 29. M. F. P. sint vel ex. l. 33. M. F. P. om. & l. 34. M. F. P. in.

1 V. S. quando & qualis conveniat Cael. Aur. Acut. Morb. I. c. 10. 2 Cael. Aur. Acut. Morb. I. 25. 3 Valeriola Observ. I. lib. I. 4 Cael. Aur. Acut. Morb. I. 10. & c. 15.

efficacibus. Quae tamen faciendae sunt in his, quibus vires non defunt. Si vero imbecillitas est; rosa tantum caput, adjecto serpyllo, similive aliquo, madefaciendum est. Utiles etiam in quibuscumque viribus herbae duae sunt, solanum & muralis, si simul ex utraque, succo expresso, † caput impleatur. Cum se febris remiserit, frictione utendum est; parcius tamen in his, qui nimis hilares, quam in his, qui nimis tristes sunt.

Adversus omnium autem sic insanientium animos gerere se, pro cuiusque natura necessarium est. Quorundam enim vani metus levandi sunt: sicut in homine praedivite famem timente incidit: cui subinde fallae hereditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda est: sicut in his fit, in quibus continendis plagae quoque adhibentur. Quorundam etiam intempestivus risus objurcatione & minis prohibendus est. Quorundam discutiendae tristes cogitationes: ad quod symphoniae, & cymbala, strepitusque proficiunt. Saepius tamen assentiendum, quam repugnandum est: paulatimque, & non evidenter, ab his, quae stulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam elicienda ipsius intentio: ut fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur, aut recte, si delectantur; aut perperam, si id ipsum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, si qua meminerunt, cogendi

---

l. 2. P. tamen. l. 6. M. F. P. omitt. s. l. 21. M. F. P. visus & objurcatione. l. 27. M. F. P. dicuntur. l. 28. M. F. mens ejus abducenda. l. ead. M. F. P. Abducenda est. Interdum. l. 33. M. F. P. convertere.

di sunt. Ad cibum quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero sic affectis somnus & difficilis, & praecipue necessarius est. sub hoc enim plerique ¹ sanescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam somnum moliuntur potui dando a- quam, in qua papaver aut hyoscyamus decocta sint: alii mandragorae mala pulvino subjiunt: alii vel amomum, vel sycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Graeci morum *συκάμινος* ² appellant, cum mori nulla lachryma fit? Sic vero significatur lachryma arboris in AEGypto nascentis, quam ibi *συκάμορον* appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex ea aqua cum spongia os & caput subinde fovent.

Aclepiades ea supervacua esse dixit: quoniam in lethargum saepe convertunt. Praecipit autem, ut primo die, a cibo, portione, somno abstineretur: vespere ei daretur potui aqua: tum frictio admoveretur lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die, iisdem omnibus factis, vespere ei daretur sorbitio & aqua, rursusque frictio adhiberetur. Per hanc enim nos consecururos, ut somnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, ut, illo confitente, nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat. Sed

1. 9. M. F. P. *vigilantii*. l. 12. M. F. P. *fit*. l. 15. M. F. P. *cum*. l. 16. M. F. P. *om. cum*. l. 17. M. F. P. *est*. l. 19. M. F. *morosicon*. l. 20. M. F. P. *subinde*. l. 21. M. F. P. *om. subinde*. l. 23. M. F. *converterent*. P. *compellerent*. l. 26. M. P. *tunc*. l. 34. M. F. P. *frictio*.

¹ Aph. II. 2. ² Bodæus a Stapel ad Theophrast. Histot. Plant. IV. 2.

Sed si sic somnus non accessit, tum demum illis medicamentis arcessendus est: habita scilicet eadem moderatione, quae hic quoque necessaria est; ne, quem obdormire volumus, excitare postea non possimus.

† Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens; vel gestatio post cibum, & noctu; maximeque lecti suspensi motus.

Neque alienum est, si neque sanguis ante missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admove: quae quia levat morbum, potest somnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda est: nam neque aeger est implendus, ne insaniat, neque jejuniatio utique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeque sorbitio- nis, & potione aquae mulsae, cujus ternos cyathos hieme, aestate vero quatuor dedisse satis est.

Alterum genus insaniae est, quod spatium longius recipit; quia fere sine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: & consistit in tristitia, quam videtur bilis atra contrahere. in hac utilis detractio sanguine est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia: secunda, per album veratrum vomitumque purgatio: post utrumlibet, adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio: in jejuno vomitus; cibis, sine vino, dandus ex media materia est. Quam quoties posuero, scire licet, etiam ex infirmissima dari posse, dum

155, 26.

1. 2. M. F. P. arcessendus. 1. 6. P. saliens. 1. 13. M. F. P. potest etiam somnum. 1. 17. P. recidat. 1. 19. M. F. P. sorbitio. 1. ead. M. F. P. omitt. & 1. 20. M. F. P. cyathos bis hieme. 1. ead. M. F. P. quater aestate.

1 Cael. Aurel. A. M. I. 15. p. 46. 2 Cael. Aurel. I. c. 11. p. 27. 3 Aretacus de Morb. Diut. I. 6. Tralhan. I. 16.

dum ne ea sola quis utatur: valentissimam tantummodo esse removendam. Praeter haec, servanda alvus est quam tenerrima: removendi terrores, & potius bona spes afferenda: quaerenda delectatio ex fabulis, 5 ludisque, quibus maxime capi sanus assueverat: laudanda, si qua sunt, ipsius opera, & ante oculos ejus ponenda: leviter objuranda vana tristitia: subinde admonendus, in his ipsis rebus, quae sollicitant, cur non 10 potius laetitiae, quam sollicitudinis causa sit. Si febris quoque accessit, sicut aliae febres curanda est.

Tertium insaniae genus est ex his longissimum; adeo ut vitam ipsam non impe- 15 diat. quod robusti corporis esse consuevit. Hujus autem species duae sunt. Nam quidam imaginibus, non mente fallunt; qualem insanientem Ajacem vel Orestem poëtarum fabulae ferunt: quidam animo desi- 20 piunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes, an hilares sint. In tristitia, nigrum veratrum dejectionis causa; in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Idque, si in potione non 25 accipit, pani adjiciendum est, quo facilius fallat. Nam, si bene se purgaverit, ex magna parte morbum levabit. Ergo etiam, si semel datum veratrum parum profecerit, interposito tempore iterum dari debet. Ne- 30 que ignorare oportet, leviolem esse morbum cum r risu, quam serio insanientium. Illud quoque perpetuum est in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus ali-

---

l. 1. P. illa. l. cad. M. F. P. valentissima. l. 2. M. F. P. removenda. l. 17. F. ipsius. M. P. hujus autem ipsius. l. 18. M. F. P. falluntur. l. 26. M. F. P. accipit.

r Aph. VI. 53.

aliquis est, ¹ ventrem ejus ante solvendum esse: ubi a superiore, comprimendum.

Si vero consilium infanientem fallit, tormentis quibusdam optime curatur. Ubi
 5 perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coërcendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur considerare, quid faciat. Subito
 10 etiam terreri, & expavescere, in hoc morbo prodest; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quaedam fieri mutatio, cum ab eo statu mens, in quo fuerat, abducta est. Interest etiam, si ipse sine
 15 causa subinde rideat, an moestus demissusque sit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus supra dixi, melius curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multa
 20 bis die frictio: item super caput aqua frigida infusa, demissumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia sunt: infanientes vehementer exerceri debere: multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum
 25 assumere; cibis uti post purgationem, ex media materia, quam levissimis, non oportere esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant; mutare debere regiones, &, si mens
 30 redit, annua peregrinatione esse jactandos.

Raro, sed aliquando tamen, ex metu delirium nascitur. Quod genus infanientium, specie simile, similique victus genere curandum est: praeterquam quod in
 hoc

153, 32.
170, 16.

L. 15. M. F. P. *dimissusque*. l. 16. M. F. P. *dementis*. l. 18. P. *sit*. l. 19. M. F. P. *per*.

1. Aph. VII. 70.

C A P. XIX.

De Cardiacis.

HIS morbis praecipue contrarium est 5
id genus, quod κατὰ ψυχῆν a Grae-
cis nominatur; quamvis saepe ad eum
phrenitici transeunt: siquidem mens in il-
lis laborat, in hoc vero constat. Id au-
tem nihil aliud est, quam nimia imbecil- 10
litas corporis; quod, stomacho languente,
immodico sudore digeritur. Licetque pro-
tinus scire id esse, ubi venarum exigui im-
becillique pulsus sunt; sudor autem supra
consuetudinem, & modo, & tempore, ex 15
toto thorace, & cervicibus, atque etiam
ex capite prorumpit, pedibus tantummo-
do, & cruribus siccoribus, atque frigidis.
Acuti id morbi genus est.

Curatio prima est, supra praecordia im- 20
ponere, quae reprimunt, cataplasinata: se-
cunda, sudorem cohibere. Id praestat acer-
bum oleum, vel rosa, vel melinum, aut
myrteum. Quorum aliquo corpus leniter
perungendum; ceratumque ex aliquo ho- 25
rum tum imponendum est.

Si sudor vincit, delinendus homo est
vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia
creta, vel subinde horum pulvere resper-
gendus. Idem praestat pulvis ex contritis 30
aridae myrti vel rubi foliis, aut ex austeri
& boni vini arida fece. Pluraque similia
sunt, quae si desunt, fatis utilis est quilibet
ex

---

l. 4. M. F. P. cardiaci morbi curatio. l. 5. M. F. P. huic morbo. l. 8. M. P. phrenitici. l. 9. M. F. P. lobat. l. ead. F. M. P. om. vero. l. 17. M. F. P. om. ex. l. 18. M. F. P. frigentibus. l. 19. M. P. At ubi. l. 21. M. F. P. reprimant. l. 22. M. F. P. prohibere. l. 24. M. F. P. leviter. l. 29. M. F. P. vel etiam subinde. l. 31. M. F. P. aridi.

‡ Cacl. Aur. Acut. Morb. II. 30, 31. Trallian. VII. 9.

ex via pulvis injectus. Super haec vero ,
 quo minus corpus infudet , levi veste de-
 bet esse contactus , positusque loco non ca-
 lido , fenestris patentibus , sic ut perflatus
 5 quoque aliquis accedat.

Tertium auxilium est , imbecillitati ja-
 centis cibo vinoque succurrere. Cibus
 non multus quidem , sed saepe tamen nocte
 ac die dandus est ; ut nutriat , neque one-
 10 ret. Is esse debet ex infirmissima materia , &
 stomacho aptus. Nisi autem necesse est , ad
 vinum festinare non oportet. Si verendum
 est , ne deficiat , tum & intrita ex hoc , & hoc
 ipsum austerum quidem , sed tamen tenue ,
 15 meraculum , egelidum subinde & liberali-
 ter dandum est ; adjecta polenta , si modo
 is aeger parum cibi assumit. Idque vinum
 esse debet , neque nullarum virium , ne-
 que ingentium : recteque tota die ac nocte ,
 20 duas vel tres heminas aeger bibit ; si vastius
 corpus est , plus etiam : si cibum non acci-
 pit , perunctum ante perfundere aqua fri-
 gida convenit , & tum dare.

Quod si stomachus resolutus parum
 25 continet , & ante cibum , & post eum spon-
 te vomere oportet ; rursusque post vomitum
 cibum fumere. Si ne is quidem man-
 ferit , sorbere vini cyathum , interposita-
 que hora , fumere iterum. Si id quoque
 30 stomachus reddiderit , totum corpus bul-
 bis contritis superillinendum est : qui , ubi
 inaruerunt , efficiunt , ut vinum in stoma-
 cho contineatur , exque eo toti corpori ca-
 lor venisque vis redeat.

Ulti-

---

l. 3. M. F. P. ignorant positusque. l. 15. M. F. P. meracum. l. 19. P. &. l. 20. M. F. P. omitt. duas. l. 27. M. F. P. id. l. 29. M. F. P. alterum.

† Ultimum auxilium est, in alvum pitisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum est, naribus quoque aestuantis admovere, quod reficiat; ut est 5
rosa & vinum: &, si qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ si consequi potuimus, ut & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit jam tempus ipsum esse prae- 10
sidio. Ubi esse in tuto videtur, verendum tamen est, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere; donec satis virium corpori redeat. 15

CAP. XX.

De Lethargicis.

ALTER quoque morbus est; aliter phrenitico contrarius. In eo difficilior somnus, prompta ad omnem audaciam mens est: in hoc mareor, & inexpugnabilis pene dormiendi necessitas. 20
² *ληθαργικόν* Graeci nominant. Id quoque genus acutum est, &, nisi succurritur, celeriter jugulat. 25

Proinde ex eo aegros quidam excitare nuntur, admotis his, per quæ sternutamenta evocantur, & his, quæ odore foedo movent, qualis est pix usta, lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: si non est, quodlibet aliud. Haec enim cum comburuntur, odore foedo movent. Thar-

1. 5. P. id. l. 6. M. F. P. rosam. l. 11. M. F. P. in tuto esse. l. 12. M. F. P. om. ut. l. ead. P. ad. l. 17. M. F. P. De lethargo & ejus curatione. l. 20. M. F. P. illo difficilis. l. 21. M. F. P. est at in. l. 23. M. F. P. nominant. l. ead. M. F. P. Atque id. l. 26. M. F. P. bos. l. ead. M. F. P. quidam subinde excitare. l. 27. M. F. quæ per. l. 29. M. F. P. cruda. l. 31. M. F. P. incendunt, aut pilos aut. l. 33. M. F. P. odorem. l. 34. M. F. P. foedum.

1 Alex. Trall. l. 14. 2 Cael. Aur. M. A. L. 11. c. 1.
3 Trallian. l. 15. Aretacus de Morbor. Acut. Curat. l. 2.

Tharrias vero quidam, accessionis esse
 id malum, dixit, levari que, cum ea decessit.
 Itaque eos, qui subinde excitant, sine usu
 male habere. Interest autem, in decessione
 5 expurgiscatur aeger, an, cum febris levatur,
 aut, levata quoque ea, somnus urgeat. Nam
 si expurgiscitur, adhibere ei, ut sopito, su-
 pervacuum est. neque enim vigilando
 melior fit; sed per se, si melior est, vigi-
 10 lat. Si vero continens ei somnus est, uti-
 que excitandus est; sed his temporibus,
 quibus febris levissima est, ut excernat
 aliquid, & sumat. Excitat autem validissi-
 me repente aqua frigida superinfusa. Post
 15 remissionem itaque, perunctum oleo
 multo totum corpus, tribus aut quatuor
 amphoris totum per caput perfundendum
 est. Sed hoc utemur, si aequalis aegro spi-
 ritus erit, si mollia praecordia. Sin aliter
 20 haec erunt, ea potiora, quae supra compre-
 hensa sunt. Et, quod ad somnum quidem
 pertinet, commodissima haec ratio est.

Medendi autem causa, caput radendum;
 deinde posca fovendum est, in qua laurus,
 25 aut ruta decocta sit. Altera vero die impo-
 nendum castoreum, aut ruta ex aceto con-
 trita, aut lauri baccae, aut hedera cum ro-
 sa & aceto. Praecipueque proficit, & ad
 excitandum hominem, naribus admo-
 30 tum; & ad morbum ipsum depellendum,
 capiti frontive impositum sinapi. Gestatio
 etiam in hoc morbo prodest: maximeque
 opportune cibus datus, id est, in remissione
 ne, quanta maxima inveniri poterit. Ap-
 tissima

*l. 5. M. F. P. febris non levatur. l. 5. M. F. P. leve-
 tur. l. 12. M. F. P. ut & cernat. l. 14. M. F. P. om.
 super. l. 16. M. F. P. om. totum. l. 24. M. F. P.
 postea. l. cad. M. F. P. est aqua. l. 25. M. F. P.
 altero. l. cad. M. F. P. om. vero. l. 34. M. F. ma-
 xime.*

tissima autem sorbitio est, donec morbus decrefcere incipiat. Si autem quotidie gravis accessio est, haec quotidie detur: si alternis post graviozem, sorbitio; post leviozem, mulla aqua. Vinum quoque cum tempestivo cibo datum non mediocriter adjuvat.

Quod si post longas febres ejusmodi torpor accessit, caetera eadem servanda sunt. Ante accessionem autem, tribus quatuorve horis, si venter adstrictus est, dandum est castoreum cum scammonea; si non est, per se ipsum castoreum cum aqua dandum est. Si praecordia mollia sunt, cibus utendum est plenioribus; si dura, in iisdem sorbitionibus subsistendum; imponendumque praecordiis, quod simul & reprimat & emolliat.

CAP. XXI.

451.

De Hydropicis.

20

SED hic quidem acutus est morbus. Longus vero fieri potest eorum, quos aqua inter cutem male habet: nisi enim primis diebus succurritur, in ὄδραπα, quam Graeci vocant, incidunt. Ejus tres species sunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu spiritus, sonus est: modo corpus inaequale est, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; & moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conspici possit. Primum, τυμπανίτη; secundum, λδνοφλεγματίαν, vel

l. 2. M. F. P. sic ut si. l. 9. M. F. P. torpor corpori accessit. l. 11. M. F. P. castoreum mixtum cum scammonea. l. 12. M. F. P. om. dandum. l. 13. M. F. P. om. castoreum. l. 17. M. F. P. imponendumque est praecordiis. l. 20. F. P. De aqua inter cutem hoc est hydropico morbo. M. inter cutem. l. 23. M. F. P. om. enim. l. 24. M. F. P. discussus est, Hydropa Graeci vocant. Atque ejus tres species. l. 30. M. F. P. unum.

1 Aretaeus de Diuturn. Morb. II, 1.

vel ἐπὶ τῷ σάκκῳ; tertium ἀούτως Graeci nominarunt. Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera ¹ quidem in his aegris facile sanescunt. Saepe vere hoc malum per se incipit: saepe alteri vetusto morbo, maximeque quartanae, supervenit.

Facilius in fervis, quam in liberis tollitur. quia, cum desideret famem, sitim, & mille alia taedia, longamque patientiam, promptius iis succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chryssippi discipulus, apud Antigonom regem, amicum quendam ejus, [†] notae intemperantiae, mediocriter eo morbo implicatum, negavit posse sanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur; respondit, illum ad morbum aegri respicere; se, ad animum. Neque eum res fecellit. Ille enim cum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam, in exitium sese praecipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malum inveteravit, non sine magna mole discutitur. ² Metrodorum tamen, Epicuri discipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque aequo animo necessariam sitim sustineret, ubi diu ab-

1. 1. M. F. P. hypofarica. l. 2. M. F. P. nominant. l. cad. omnium abest a M. F. P. l. 9. M. F. P. om. & l. 11. P. bis. l. 18. Apulei. Metam. x. medicus notae perfidiae. l. 3. §. 4. de liber. exhibend. notae nequitiae homo. l. 27. M. F. exitum. l. 30. M. P. inveteraverit. l. 31. M. F. P. molassia. l. 34. M. F. P. animo ferret necessariam. l. cad. M. F. P. ignorant sustineret.

1 Aph. vi. 8. 2 Ejus vitam describit Diog. Laertius.

abstinuerat, solitum bibere, deinde evo-
mere. Quod, si redditur, quicquid recep-
tum est, multum taedio demit: si a stoma-
cho retentum est, morbum auget. ideo-
que in quolibet tentandum non est. 5

Sed si febris quoque est, haec in primis
submovenda est per eas rationes, per quas
huic succurri posse propositum est. Si sine
febre aeger est, tum demum ad ea venien-
dum est, quae ipsi morbo mederi solent. 10
Atque hic quoque, quaecumque species est,
si nondum nimis occupavit, iisdem auxi-
liis opus est. Multum ambulandum, cur-
rendum aliquando, & superiores maxime
partes sic perfricandae, ut calorem in cu- 15
tem evocet: inter quae, spiritum ipse conti-
neat. Evocandus est sudor, non per exer-
citationem tantum, sed etiam in arena ca-
lida, vel laconico, vel clibano, similibus-
que aliis: maximeque utiles sunt natura- 20
les, & siccae sudationes; quales super ¹ Batas
habemus in myrtetis. Balneum, atque
omnis humor alienus est. Jejuno recte ca-
tapotia dantur, facta ex duabus absinthii,
myrrhae tertia parte. 25

Cibus esse debet ex media ² quidem ma-
teria, sed tamen generis durioris. Potio
non ultra danda est, quam ut vitam su-
stineat: optimaque est, quae urinam mo-
vet. Alvum moliri cibo melius est, quam 30
medicamento. Si tamen res coget, ex his
aliquid, quae id praestant, erit decoquen-
dum, eaque aqua potui danda. Videntur
autem hanc facultatem habere, iris, nar-
dum,

*l. 14. M. F. aliquid. l. ead. M. F. om. & l. 15. calorem
in cutem evocet: inter quae. Haec absunt a M. F. P. l. 17.
M. F. P. non exercitatione tantummodo. l. 21. M. F. P.
Batas. l. 23. M. F. tapotia. l. 30. M. F. P. sed id ipsum
tamen moliri cibo quam medicamento melius est. l. 32. M.
F. P. praesent.*

¹ Cicero Epist. ad Fam. IX. 12. ² Supra II. 18.

dum, crocum, cinnamomum, cassia, myr-
 rha, balsamum, galbanum, ladanum,
 oenanthe, ¹ panaces, cardamomum, hebe-
 nus, cupressi semen, uva taminia, quam
 5 *σουλδα ἀργίας* Graeci nominant, abrota-
 num, rosae folia, acorum, amarae nuces,
 tragoriganum, styrax, coctum, junci qua-
 drati & rotundi flos; illum *κύπερον*, hunc
σχάϊνον Graeci vocant. quae quoties posuero,
 10 non quae hic nascuntur, sed, quae inter aro-
 mata afferuntur, significabo. Primo tamen,
 quae lenissima ex his sunt, id est, rosae fo-
 lia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinum
 quoque utile est austerum, sed quam te-
 15 nuissimum.

Commodum est etiam, lino quotidie
 ventrem metiri, & qua comprehendit al-
 vum, notam imponere: postero quoque
 die videre, plenius corpus sit, an extenuetur.
 20 id enim, quod extenuatur, medicinam
 sentit. Neque alienum est, metiri & po-
 tionem ejus, & urinam. nam si plus hu-
 moris excernitur, quam assumitur, ita de-
 mum secundae valetudinis spes est. Ascle-
 25 piades in eo, qui ex quartana in hydro-
 pa deciderat, se abstinentia bidui, & fri-
 catione usum; tertio die, jam & febre, &
 aqua liberato, cibum, & vinum dedisse,
 memoriae prodidit. Haecenus communi-
 30 ter de omni specie praecipitur potest: si ve-
 hementius malum est, diducenda ratio cu-
 randi est.

Ergo, si inflatio, & ex ea dolor creber
 est, utilis quotidianus, aut altero quoque
 die

L 2

. l. 1. M. F. P. *cinnamum*. M. F. P. *anomum*. l. 4. M.
 F. P. *taminia*. l. 7. M. F. *styrax*. l. 8. *alias odorati* Caesar.
 l. cad. M. F. P. *semen*. l. cad. M. F. P. *illud*. l. cad. M. F.
echinon hoc. l. 9. P. *σχάϊνον hoc*. l. 12. M. F. P. *levissima*.
 l. 14. M. F. P. *est & austerum*. l. 18. M. F. P. *om. quoque*.
 l. 19. M. P. F. *videre, si plenius*. l. 20. M. P. F. *om. ex*.
 l. 26. M. P. F. *friktione*. l. 29. M. F. *om. di*. l. 30. M. F.
 P. *dici*. l. 33. *inflammatio*. l. 34. M. F. P. *alterno*.

x Rhodius ad Scribon. Largi Comp. V. p. 37.

die post cibum, vomitus est. Fomentis deinde siccis calidisque utendum est. Si per haec dolor non finitur, necessariae sunt sine ferro cucurbitulae. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & 5 tum his utendum. Ultimum auxilium est, si cucurbitulae nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quin etiam quotidie ter quaterve opus est uti fricatione vehementi, 10 cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione a ventre abstinendum est. Imponendum vero in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & servanda ulcera diutius. 15 Utiliter etiam scilla cocta deligatur super cutim. Sed diu post has inflationes abstinendum est ab omnibus infantibus.

At, si id vitium est, cui λευκοφλεγματία 20 nomen est, eas partes, quae tument, subjicere soli oportet; sed non nimium, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione. madefactis tantum manibus aqua, cui sal 25 & nitrum & olei paulum sit adjectum; sic, ut aut puerilis aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque si vires patiuntur, ante meridiem, tota hora; post meridiem, semihora fieri 30 oportet. Utilia sunt etiam cataplasmata, quae reprimunt: maximeque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore

---

l. 1. M. F. P. om. deinde. l. 8. M. F. P. copiose. l. 10. M. F. P. fricatione. l. 17. M. F. P. delinitur cutis. l. 18. M. F. P. inflammationes. l. 23. M. F. P. febricula incidat. l. 24. M. F. P. fricatione. l. 33. M. F. P. quoque est super talum.

teriore est : quo per aliquot dies frequens humor feratur : atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet : concutiendumque corpus est multa gestatione , atque , ubi inductae vulneribus cicatrices sunt , adjiciendum exercitationibus & cibus , donec corpus ad pristinum statum revertatur. Cibus valens esse debet , & glutinosus , maximeque caro. Vinum , si per stomachum li-
 10 cet , dulcius. sed ita , ut invicem biduo tri-
 duove , modo aqua , modo id bibatur. Prodest etiam lactucae marinae , quae grandis juxta mare nascitur , semen , cum aqua potui datum. Quod si valens est , qui id
 15 accipit , ei scilla cocta simul super ventrem deligatur. Auctoresque multi sunt , inflatis vesicis pulsandos tumores esse.

Si vero id morbi genus est , quo in uterum multa aqua contrahitur , ambulare ,
 20 sed magis modice oportet , malagma , quod digerat , impositum habere ; idque ipsum superimposito triplici panno , fascia , non nimium tamen vehementer , astringere. quod a Tharria profectum , servatum esse
 25 a pluribus video. Si jecur , aut lienem affectum esse , manifestum est , ficum pinguem contusam , adjecto melle , superponere. Si per talia auxilia venter non siccat , sed humor nihilominus abundat , celeriori via
 30 succurrere , ut is per ventrem ipsum emit-
 tatur. Neque ignoro , Erasistrato displi-
 cuisse hanc curandi viam. morbum enim hunc jocineris putavit : ideoque illud esse sanandum ; frustra-
 que aquam emitti , quae ,
 vitiato

---

l. 1. M. F. P. om. est. l. cad. M. F. P. qua. l. 6. M. F. P. adjiciendum & exercitationibus. l. cad. exercitationibus est & cibus. l. 7. M. F. P. habitum. l. 14. M. F. P. ignorant quod. l. 15. M. F. P. sicut supra dixi, delimitur. l. 33. M. F. P. ideoque ita illum.

vitiato illo subinde renascantur. Sed primum, non hujus visceris unius hoc vitium est. Nam & splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde coeperit, tamen aqua nisi emittitur, quae contra naturam ibi substitit, & jocinori, & caeteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus esse curandum. Neque enim sanat emissus humor, sed medicinae locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in contraversiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curari possint; sed juvenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certe satis liberales intermissiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non sunt. Cibus autem, quo die primum humor emissus est, supervacuus est, nisi si vires defunt. In sequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, sed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus aeger est ad exercitationes, fricationes, solem, sudationes, frigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convalescat. Balneum rarum res amat; & frequentiore in jejuno vomitum. Si aestas est, in mari natare commodum est. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei venis usus fit.

---

l. 1. M. F. P. om. re. l. 3. F. M. P. om. & l. 7. M. F. P. inferioribus. l. 24. M. F. P. evocandus. l. 25. M. F. P. frictiones. l. 26. M. F. P. navigationes. l. 27. M. F. P. om. & l. 29. M. F. mare. l. 31. M. P. est.

C A P. XXII.

De Tabes, & ejus speciebus.

DIUTIUS saepe & periculosius tabes
 5 eos male habet, quos inuasit. At-
 que hujus quoque plures ¹ species sunt.
 Una est, qua corpus non alitur, & natura-
 liter semper aliquibus decedentibus, nullis
 vero in eorum locum subeuntibus, summa
 10 ² *ἀστροφία* hanc Graeci nominant. Ea duabus
 fere de causis incidere consuevit. Aut enim
 nimio timore aliquis minus, aut aviditate
 nimia plus, quam debet, assumit: ita vel,
 quod deest, infirmat: vel, quod superat,
 15 corrumpitur.

Altera species est, quam Graeci *κακίσιον*
 appellant: ubi malus corporis habitus est;
 ideoque omnia alimenta corrumpuntur.
 Quod fere fit, cum longo morbo vitia-
 20 ta corpora, etiamsi illo vacant, refectioem
 tamen non accipiunt; aut cum malis medi-
 camentis corpus affectum est; aut, cum diu
 necessaria defuerunt; aut, cum inuitatos &
 inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve
 25 simile incidit. Huic, praeter tabem, illud
 quoque nonnunquam accidere solet, ut per
 assiduas pustulas, aut ulcera, summa cutis
 exasperetur, vel aliquae corporis partes intumescant.

30 Tertia est, longeque periculosissima spe-
 cies, quam Graeci *φθίσιν* nominaverunt.
 Oritur fere a capite: inde in pulmonem di-
 stillat. Ex hoc exulceratio accidit, & febri-
 cula

*l. 2. M. F. P. & curationibus. l. 10. M. F. P. vo-
 cant. l. 33. M. F. P. buic. l. ead. M. F. P. accedit,
 l. ead. M. F. P. ex hac.*

¹ Erant apud veteres, qui tabem & longos morbos
 inducere poterant, *Philo Judaeus de specialib. leg. 16.*
pag. 792. & 1691. 2 Cael. Aurel. Morb. Chron. II. 14.

cula lenis fit; quae etiam, cum quievit, tamen
 repetit. In ea quoque frequens tussis est, &
 pus excreatur; interdum cruentum aliquid.
 Quicquid excreatum est, si in ignem: imposi-
 72, 1. tum est, mali odoris est. Itaque, qui de
 morbo dubitant, hac nota utuntur.

² Cum haec genera tabis sint, animadver-
 tere primum oportet, quid sit, in quo labo-
 ratur. Deinde, si tantum non ali corpus ap-
 paret, causam ejus attendere; &, si cibi mi-
 nus assumpsit aliquis quam debuit, adjicere 10
 oportet: sed paulatim, ne si corpus infue-
 tum subita multitudine oneraverit, stoma-
 chus gravetur, & concoctionem impediat.
 Si vero plus justo quis assumere solitus est, 15
 abstinere uno die; deinde ab exiguo cibo
 incipere; quotidie adjicere, donec ad ju-
 stum modum perveniat. Praeter haec con-
 venit ambulare locis quam maxime frigi-
 dis, sole vitato: per manus quoque exerce- 20
 ri. Si infirmior est, gestari, ungi, perfri-
 cari, si potest, maxime per se ipsum, saepius
 eodem die, & ante cibum, & post eum, sic
 ut interdum oleo quaedam adjiciantur cal-
 cefacientia, donec insudet. Prodestque je- 25
 juno prehendere per multas partes cutem,
 & attrahere, ut relaxetur; aut, imposta
 resina, & abducta, subinde idem face e. U-
 tile est etiam interdum balneum, sed post
 cibum exiguum. Atque in ipso solio recte 30
 cibi aliquid assumitur: aut si sine hoc fri-
 catio fuit, post eam protinus. Cibi vero esse
 debent ex his, qui facile concoquuntur,
 maximeque alunt. Ergo vini quoque, sed
 au-

l. 11. M. F. P. levis. l. 2. M. F. P. tamen & repetit. l. cad. M. F. P. ignorant in ea quoque. l. cad. F. P. om. & l. 8. M. F. P. tantum modo non. l. 11. F. M. P. debet. l. 12. M. F. P. om. oportet. l. 14. stomachus gravetur, & abest a M. F. P. l. 19. M. F. P. minime. l. 26. M. F. P. praetendere. Praetendere alias prendere, Caesarius in margine. l. 27. P. om. im. l. 32. M. F. P. fictio. l. 34. M. F. P. qui maxime.

1 Aphor. V. 11. 2 Cael. Aurel. Morbor. Chronic. II. 14. p. 421. Trallian. V. 2.

austeri, necessarius usus est, movendae urinae.

At si malus habitus corporis est, primum abstinendum est; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unktionibus, fricationibus. Utilius his frequens balneum est, sed jejunis; etiam usque ad sudorem. Cibis vero opus est copiosis, variis, boni succi, quique etiam minus facile corrumpantur, vino auctero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est; sed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo, ut caetera quoque eodem modo ferventur.

Quod si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est: neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiuntur, ¹ longa navigatione, coeli mutatione sic, ut densius quam id est, ex quo discedit aeger, petatur. Ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur. Ferreque id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus aetate firmissima maxime oriatur, id est ab anno ² duodevigesimo usque ad annum quintum & trigessimum. Si id imbecillitas non finit, nave tamen, sed non longe, vestari commodissimum est. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum est: tum a negotiis abstinendum est, omnibusque rebus, quae sollicitare animum possunt: somno indulgendum: cavendae distillationes, ne, si quid cura levarit, exasperent; & ob id, vitanda cruditas,

l. 1. M. F. P. movenda urina. l. 2. P. corporis habitus. l. 5. M. F. P. frictionibus. l. 7. M. F. om. ad l. 16. M. F. bis. l. 24. M. F. P. duodecimo. l. 25. M. P. ignorant usque. l. 27. M. F. P. om. sed. l. ead. M. F. P. gepari. l. 28. M. P. Si. l. 29. M. F. P. corpus dimovendum est.

¹ Aretaeus de Diurno. Curar. I. 8. Trallian. VII. 2. Plin. N. H. xxviii. 4. ² Aphor. V. 9. VIII. 7.

ditas, simulque & sol, & frigus; os obte-
gendum, fauces velandae, tussicula suis re-
mediis finienda: &, quamdiu quidem
febricula incurfat, huic interdum abstinencia,
interdum etiam tempestivis cibis me- 5
dendum: eoque tempore bibenda aqua.
Lac¹ quoque, quod in capitis doloribus, &
in acutis febribus, & per eas facta nimia
fiti, ac, sive praecordia tument, sive bilio-
sa urina est, sive sanguis fluxit, pro vene- 10
no est; in² phthisi tamen, sicut in omni-
bus longis difficilibusque febriculis, recte
dari potest.

Quod si febris aut nondum incurfat, aut
jam remisit, decurrendum est ad modi- 15
cas exercitationes, maximeque ambula-
tiones, item lenes fricationes. Balneum
alienum est. Cibus esse debet primo acer,
ut allium, porrum, idque ipsum ex aceto,
vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: 20
deinde lenis sorbitio ex ptisana, vel ex
alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Ory-
za quoque, &, si nihil aliud est, faridem praefat.
Tum invicem modo his cibis, modo
illis utendum est: adjiciendaque quaedam 25
ex media materia, praecipue vero ex pri-
ma, cerebellum, vel pisciculus, & his si-
milis. Farina etiam cum sevo ovillo ca-
prinovae mista, deinde incocta, pro me-
dicamento est. Vinum assumi debet leve 30
austerum.

Haecenus non magna mole pugnatur.
Si vehementior noxa est, ac neque febricula,
neque tussis quiescit, tenuarique cor-
pus

---

*l. 1. M. F. P. om. & l. 9. M. F. P. om. ac. l. 15. P. re-
currendum. l. 16. M. F. P. frictions. l. 21. M. F. P. om.
de. l. cad. M. P. lenis ut sorbitio. l. 22. M. F. P. adjecto.
Idem oryza. l. 23. M. F. P. om. idem. l. 26. praecipueque
vel ex vero. l. 27. M. F. P. a pruna.*

1 Aph. V. 64. 2 Aph. V. 64.

pus apparet , validioribus auxiliis opus est. Exulcerandus est ferro candenti , uno loco sub mento , altero in gutture , duobus ad mammam utramque ; item sub imis ossibus
 5 scapularum , quas *ὀμοπλάταις* Graeci vocant , sic , ne sanescere sinas ulcera , nisi tussis finita fuerit : cui per se quoque medendum esse , manifestum est. Tunc ter quaterque die vehementer extremae partes
 10 perfricandae sunt : thorax leni manu pertractandus ; post cibum intermittenda hora & perfricanda crura , brachiaque. Interpositis denis diebus , demittendus aeger in solium est , in quo sit aqua calida &
 15 oleum. Caeteris diebus bibenda aqua : tum vinum , si tussis non est , potui frigidum dandum : si vero est , egelidum. Utile est etiam in remissionibus quotidie cibos dari : frictiones gestationesque similiter adhiberi :
 20 quarto , aut quinto die fumere , interdum herbam sanguinalem ex aceto , vel plantaginem esse. Medicamentum est etiam vel plantaginis succus per se , vel ¹ marrubii , si cum melle sit incoctus ; ita ut illius cyathus forbeatur , hujus cochleare plenum paulatim delingatur ; vel inter se mista , & incocta resinae terebinthinae pars dimidia , butyri & mellis pars altera. Praecipua tamen ex his omnibus sunt victus , vehiculum , & navis , & forbitio : Alvus ² cita utique vitanda est. Vomitus in hoc morbo frequens , perniciosus est , maximeque sanguinis. Qui meliusculus esse coepit , ad-
 30 jicere debet exercitationes , fricationes , ci-
 bos: 91, 34.

1.5. M. F. P. *omotidas*. l. 6. M. F. P. *ulcera*, *sinamus*. l. 7. M. F. P. *tussi*. l. ead. M. F. P. *om. fuerit*. l. 10. M. F. P. *om. sunt*. l. ead. M. F. P. *levi*. l. 15. M. F. P. *tum & vinum*. l. 17. M. F. P. *aestas*. l. 20. M. F. *adhiberi*: eadem *acria quarto*. P. *itemque acria*. l. 24. M. F. P. *marrubium ex melle coctum*. l. 32. M. F. P. *morbo si frequens*. l. ead. M. F. P. *frequens est*, *perniciosus est*. l. 34. M. F. P. *frictiones*.

1 Trall. v. 3. p. 476. 2 Aph. v. 12, 14. Trall. II. 2. p. 313.

205, 4. bos: deinde ipse se, suppresso spiritu, perficere; diu abstinere a vino, ¹ balneo, venere.

CAP. XXIII.

² De Comitiali morbo.

5

INTER notissimos morbos est etiam is, qui ³ comitalis, vel major nominatur. 73, 20. Homo subito concidit, ex ore spumae moventur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum confurgit. Id genus saepius viros, quam feminas occupat; ac solet quidem etiam longum esse, usque ad mortis diem, & vitae non periculosum. Interdum tamen cum recens est, hominem consumit; & saepe eum, si remedia non sustulerunt, in ⁴ pueris veneris, in puellis menstruorum initium tollit. Modo cum distentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo sine illa. 47, 4. 15

Quidam hos quoque iisdem, quibus lethargicos, excitare conantur: quod admodum supervacuum est: &, quia ne lethargicus quidem his sanatur; &, quia, cum possit ille nunquam expergisci atque ita fame interire, hic ad se utique revertitur. 25

Ubi concidit aliquis, si nulla nervorum distentio accessit, utique ⁵ sanguis mitti debet: si accessit, non utique mittendus est, nisi alia quoque hortantur. Necessarium autem est, ducere alvum, vel nigro veratro purgare, vel utrumque facere, si vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere; cibum post diem tertium 173, 23. 87, 19. 30

---

1. 5. M. F. P. De comitalis morbi curationibus. l. 19. P. modo sine illa quiaem. l. 20. P. ignorat quidam.

1 Colum. 1. 6. 2 Areraeus de Diurn. M. l. r. c. 4. 3 Vocatur: *lues deifica*, morbus Sacer. 4 Aph. II. 45. V. 7. 5 Vallæriol. l. III. obf. 7.

tium, simul ac transit hora, qua concidit, dare. Neque forbitiones his aut alioqui molles, & faciles cibi; neque caro, minimeque 96.
 5 & viribus opus est, & ¹ cruditates cavendae sunt. Cum quibus fugere oportet solem, balneum, ignem, omniaque calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci praecipitis conspectum, omniumque terrentium,
 10 vomitum, lassitudinem, sollicitudines, negotia omnia: &, ubi tertio die cibus datus est, intermittere quartum, & invicem alterum quemque; eadem hora cibi servata, donec quatuordecim dies transeant. Quos
 15 ubi morbus excessit, acuti vim deposuit: at si manet, curandus jam ut longus est.

Quod si non, quo die primum is incidit, medicus accessit; sed is, qui cadere consuevit, post ei traditus est; protinus eo genere
 20 victus habito, qui supra comprehensus est, expectandus est dies, quo prolabatur; utendumque tum vel sanguinis ² missione, vel
 25 per eos cibos, quos proposui, vitatis omnibus, quae cavenda dixi, nutriendus est. 172, 30.

Si per haec morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum; ac
 30 ter quoque aut quater eo utendum, non ita multis interpositis diebus; sic tamen, ne iterum unquam sumat, nisi conciderit. Mediis autem diebus vires ejus erunt nutriendae; quibusdam, praeter ea, quae supra scripta sunt, adjectis. Ubi mane experrec-
 tus 89, 19.

---

l. 1. M. F. P. cum. l. ead. M. F. P. transi. l. 2. M. F. P. autem bis alique. l. 11. M. F. P. om. & l. 17. M. F. P. id. l. 19. M. F. P. om. post. l. 26. M. F. P. om. est. l. 33. M. F. P. ignorant supra.

1 Trallian. I. 15. 2 Cacl. Aurelian. Tard. pass. 1. 4. p. 272.

tus est, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa & recta utatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus du-⁵ centies; nisi infirmus erit, perfricetur: deinde super caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi assumat; conquiescat; rursus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, sic ut¹⁰ neque venter, neque caput contingatur: post haec coenet, interpositisque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria assu-
mat.

Si ne per haec quidem fuerit liberatus,¹⁵ caput radatur; ungetur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua salsa; bibat jejunus ex aqua castoreum; nulla aqua, nisi decocta, potionis causa utatur. Quidam jugulati¹ gladiatoris calido sanguine²⁰ potu tali morbo se liberarunt. Apud quos miserum auxilium tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicinam vero pertinet, ultimum est, juxta talum, ex utroque crure paulum sanguinis mittere:²⁵ occipitium incidere, & cucurbitulas admove-
re: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosus humor evadat. Quibus³⁰ si finitum malum non fuerit, prope est, ut perpetuum sit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibusque his, qui supra comprehensi sunt: praecipue-

---

l. 1. M. F. P. leviter. l. 7. M. F. P. om. su. l. 16. M. F. radat. l. 21. M. F. P. epoto. l. 23. M. F. P. medicum. l. 33. exercitatione multa, frictione, cibusque his.

¹ Plin. xxviii. l. Lang. Epist. 14. lib. 1. Minucius Felix. pag. 34. Vide duo exempla ejus noxam indicantia apud Tulpium Obs. l. IV. c. 4.

cipueque vitanda omnia, quae ne fierent, excepimus.

C A P. XXIV.

De Regio Morbo.

5 **Æ**QUE notus est morbus, quem interdum arquatam, ¹ interdum regium nominant. Quem Hippocrates ait, si post septimum diem ² febricitante aegro supervenit, tutum esse, mollibus tantummodo praecordiis substantibus. Dio-
 10 cles ex toto, si post febrem oritur, etiam prodesse; si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus, quod album esse de-
 15 bet, fit luteum. Soletque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & praecordiorum dextra parte durities; & ubi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorumque resolutio: at-
 20 que, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit.

Primo die abstinere aegrum oportet: secundo ducere alvum: tum, si febris est, eam victus genere discutere: si non est,
 25 scamoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulla nuces amaras, absinthium, anisum, sic, ut pars hujus minima sit. Asclepiades aquam quoque balsam, & quidem per bi-
 30 dum, purgationis causa bibere cogebat, iis, quae urinam movent, rejectis. Quidam, superioribus omissis, per haec, & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicunt.

Ego

---

l. 4. M. F. P. *De regii morbi curatione.*

¹ Plin. H. N. XXII. 24. ² Aph. IV. 62.

Ego utique, si fatis virium est, validio-
 ra; si parum, imbecilliora auxilia praefero.
 Si purgatio fuit, post eam triduo primo
 modice cibum oportet assumere ex media
 materia, & vinum bibere Graecum falsum, 5
 ut solutio ventris remaneat: tum altero tri-
 duo validiores cibos, & carnis quoque ali-
 quid esse, intraque aquam manere: deinde
 ad superius genus victus reverti, cum eo,
 ut magis fatietur; omisso Graeco vino bi- 10
 bere nigrum austerum; atque ita per haec
 variare, ut interdum acres quoque cibos
 interponat, interdum ad falsum vinum re-
 deat. Per omne vero tempus utendum est
 exercitatione, fricatione, &, si hiems est, 15
 balneo: si aestas, frigidis natationibus: lecto
 etiam, & conclavi ¹ cultiore, usu, loco, lu-
 dis, lascivia, aliis, per quae mens exhilaretur:
 ob quae regius morbus dictus videtur. 20
 Malagma quoque, quod digerat, super prae-
 cordia datum prodest; vel arida ibi ficus
 imposita, si jecur aut lienis affectus est.

C A P. XXV.

² De Elephantia.

IGNOTUS autem pene in Italia, fre- 25
 quentissimus in quibusdam regionibus is
 morbus est, quem *ἐλεφαντίασην* Graeci vo-
 cant; isque longis annumeratur. Quo
 totum corpus afficitur ita, ut ossa quoque 30
 vitari dicantur. Summa pars corporis
 crebras maculas crebrosque tumores ha-
 bet. Rubor earum paulatim in atrum
 colorem convertitur. Summa cutis inae-
 quali-

l. 1. M. F. P. ubique. l. 2. M. P. imbecillia. l. 4. M. F. P. oportere. l. 6. M. F. P. ut resolutio. l. cad. M. F. P. om. re. l. 11. M. F. P. integrum. l. 15. M. F. P. frictione l. cad. M. F. P. om. & l. 17. M. F. P. clauso loco uti, ludis. l. 18. M. P. om. aliis. l. 24. M. F. P. De elephantiae curatione. l. 27. M. F. P. ἐλεφαντίασην. l. 28. M. F. P. om. quo. l. 32. M. F. P. harum.

¹ Seren. Sammon. de Regio morbo. ² Mercurial. Variar. Lect. I. 2.

qualiter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, surae, pedes intumescunt. Ubi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusque sub tumore conduntur; febricula oritur, quae facile tot malis obrutum hominem consumit.

Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro venter solvi. Adhibenda triduum, quanta sustinere potest, inedia est: paulum deinde vires reficiendae & ducenda alvus: posthaec, ubi corpus levatum est, utendum est exercitatione, praecipueque cursu: sudor primum labore ipsius corporis; deinde etiam siccis sudationibus evocandus: frictio adhibenda: moderandumque inter haec, ut vires conserventur: balneum rarium esse debet: cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine infantibus. Vinum, praeterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita optime tueri videtur.

C A P. XXVI.

De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. hunc *ἀπληξία*. Graeci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendae fricationes; & ex media

84, 34.

l. 10. M. F. P. tum. l. 11. M. F. P. sustineri.
l. 16. M. F. P. frictio. l. 25. M. P. F. addunt &
eorum curatione. l. 29. P. *ἀπληξία* hunc. l. 32. M.
F. P. frictiones.

M

media materia minime pingues cibi; quidam etiam acres: & a vino abstinendum.

CAP. XXVII.

De Resolutione nervorum.

AT resolutio nervorum frequens ubi que morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres auctores illud *ὑπερπλασίαν*; hoc *ὑπερλασίαν* nominaverunt. nunc utrumque *ὑπερλασίαν* appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi. ac si correpti non sunt, diutius quidem vivunt; sed raro tamen ad sanitatem perveniunt; & plerumque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. In partibus vero nonnunquam acutus, saepe longus, fere ² infanabilis morbus est.

³ Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit; saepe mortem tantum differt; vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus & mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur.

At, ubi pars resoluta est, pro vi & malo corporis, vel sanguis mittendus est, vel alvus ducenda. Caetera eadem in utroque casu facienda sunt. Siquidem vitare praecipue convenit frigus; paulatimque ad exercitationes revertendum est, sic, ut ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id eorum

1. 4. M. F. P. addunt quae *ὑπερπλασία* vel *ὑπερλασία* dicitur. l. 11. M. P. *corrafi*. l. 16. M. F. P. om. non. l. 17. M. F. P. om. in. l. 25. M. F. *redii*. l. 27. M. F. *providet*. P. *proderit*. l. 28. P. M. F. *missus*. l. 29. M. F. P. *ducta*.

1 Cael. Aurel. Acur. Morb. III. 5. 2 Aretaeus de Morb. Diurn. l. 7. 3 De praeservatione Crato apud Schol. consilio 35. 36.

rum imbecillitas prohibet, vel gestetur, 91, 16.
 vel motu lecti concutiatur: tum id mem-
 brum, quod deficit, si potest, per se; sin mi-
 nus, per alium moveatur, & vi quadam ad
 5 confuetudinem suam redeat. Prodest etiam
 torpentis membri summam cutem exaspera-
 rasse, vel urticis caesam, vel imposito sina-
 pi, sic, ut ubi rubere coeperit corpus: haec
 removeantur. Scilla quoque contrita, bul-
 10 bique contriti cum thure recte imponun-
 tur. Neque alienum est, resina cutem ter-
 tio quoque die diutius vellere, pluribus
 etiam locis, aliquando sine ferro, cucurbi-
 tulas admovere. Unctioni vero aptissimum
 15 est verus oleum, vel nitrum aceto & oleo
 admixtum. Quinetiam fovere aqua calida
 marina, vel, si ea non est, tamen salia, mag-
 nopere necessarium est. Ac, si quo loco
 vel naturales, vel etiam manufactae tales
 20 natationes sunt, iis potissimum utendum
 est; praecipueque in his agitanda membra,
 quae maxime deficient. si id non est, bal-
 neum tamen prodest. Cibum esse debet ex
 media materia, maximeque ex venatione:
 25 potio, sine vino, aquae calidae. Si tamen
 vetus morbus est, interponi quarto vel
 quinto die purgationis causa vinum Grae-
 cum salum potest. Post coenam utilis vo-
 mitus est.

30 2. De Dolore nervorum.

Interdum vero etiam nervorum dolor
 oriri solet. In hoc casu non vomere, non
 medicamentis urinam movere, non exerci-
 tatione sudores, ut quidam praecipiant, ex-
 pedit.

l. 3. M. F. P. deficit. l. ead. M. F. P. si. l. 6. torpentibus
 membris. Caesar. in marg. ita habet Patif. l. 16. M. F. P.
 om. ad. l. 18. M. F. P. At. l. 28. M. F. P. prodest. l. 30.
 a M. F. P. absunt haec De dolore nervorum. l. 32. M. F. P.
 non oportet vomere. l. 33. M. F. P. non sine exercitatione.

pedit. Bibenda aqua est bis die. † In lec-
 tulo leniter satis diu corpus perfricandum
 est; deinde, retento spiritu, in ipsa exercita-
 tione potius superiores partes movendae: 5
 balneo raro utendum: mutandum subin-
 de peregrinationibus coelum. Si dolor est,
 ea ipsa pars sine oleo, nitro ex aqua perun-
 genda est, deinde involvenda, & subjicien-
 da pruna lenis, & sulphur; atque ita id suf- 10
 fumigandum; idque aliquandiu facien-
 dum, sed jejuno, cum bene jam concoxi-
 rit. Cucurbitulae quoque saepe dolenti par-
 ti admovendae sunt, pulsandusque leniter
 inflatis vesicis bubulis is locus est. Utile est 15
 etiam sebum miscere cum cumini & ur-
 ticae contritis seminibus, sic, ut omnium
 par modus sit, idque imponere: fovere
 aqua, in qua sulphur decoctum sit. Utricu-
 li quoque recte imponuntur aqua calida 20
 repleti, aut bitumen cum hordeacea farina
 mixtum. Atque in ipso potissimum dolore,
 utendum gestatione vehementi est. quod
 in aliis doloribus pessimum est.

3. De Tremore nervorum.

Tremor autem nervorum aequae vomitu 25
 medicamentisque urinam moventibus inten-
 ditur. Inimica etiam habet balnea, assasque
 sudationes. Bibenda aqua est: acri ambula-
 tione utendum, item unctionibus, fricatio-
 nibusque, maxime per seipsum: pila, si- 30
 milibusque superiores partes † dimoven-
 dae: cibo quolibet utendum, dummodo con-
 coctioni utique studeatur. Secundum cibum,
 curis abstinendum: rarissima venere
 uten-

l. 3. M. F. P. ab. l. 13. M. F. P. leviter. l. 15. M.
 F. P. cum hyofiami. l. 24. M. F. P. ignorant De Tre-
 more nervorum. l. 30. M. F. P. frictionibusque.

utendum est. Si quando quis in eam prolapsus est, tum oleo leniter diuque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

5 4. *De Suppurationibus internis.*

† Suppurationes autem, quae in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortae fuerint, primum id agere oportet per ea cataplasmata, quae reprimunt, ne coitus inutilis materiae fiat. deinde, si haec victa sunt, ut per ea malagmata, quae digerunt, dissipetur. Quod si consecuti non sumus, sequitur, ut evocetur: deinde, ut maturescat. 263.
omnis tum vomicae finis est, ut rumpatur.
15 Indiciumque est, pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quicquid est puris, exeat. Utendum maxime forbitionibus est, & aqua calida. Ubi
20 pus ferri desit, transeundum ad faciles quidem, sed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam sic, ut ab egelidis tamen initium fiat. primoque cum melle quaedam edenda, ut nuclei pinei, vel Graecae nuces, vel avellanae. Postea submovendum idipsum, quo maturius induci cicatrix possit. Medicamentum eo tempore ulceri est, succus assumptus vel porri vel marrubii, & omni cibo porrum ipsum adjectum. Oportebit autem uti in his partibus, quae non
30 afficiuntur, fricationibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione sanescencia ulcera exasperentur. In hoc enim morbo perniciosus, ideoque omni modo cavendus sanguinis vomitus est.

LI-

*l. 2. M. F. P. leviter. l. 5. M. F. P. om. De suppurationibus internis. l. 7. M. F. P. notae. l. 10. M. F. om. at. l. 11. P. dissipentur. l. 14. P. tunc. l. 17. M. F. P. excedat. l. 30. M. P. afficiuntur. l. cad. M. . . P. frictio-
nibusque.*

M 3